

יד מהרש"א
מסכת פסחים
פרק כל שעה
חלק ג'
מדף לד: עד דף מב.

ח' תשרי תשע"ג

מפתח

דף לה.....	4
גמרא לא תאכל עליו חמץ.....	4
גמרא והא הכא דאין אדם יוצא חובתו.....	5
דף לה:.....	6
רש"י ד"ה טבול דרבנן.....	6
תד"ה מי פירות.....	8
דף לו.....	10
תד"ה במקום זריזין ובא"ד דע"כ.....	10
דף לו:.....	12
תד"ה אוציא חטה ותד"ה אי מצות מצות ריבה.....	12
תד"ה דאמר ר' אליעזר.....	14
תד"ה מאן שמעת לי'.....	15
תד"ה ור' יוסי הגלילי תיפוק לי' ודף לט: רש"י ד"ה כל דתיקון רבנן.....	17
דף לו: ודף לז:.....	21
סוגיא דמעשה אילפס חלק א' – דף לו: תד"ה פרט לחלוט ובא"ד כיון דהדר ודף לז: בד"ה דכולי עלמא ובא"ד ואף על גב דטריטא.....	21
סוגיא דמעשה אילפס חלק ב' – בדף לז: תד"ה לחם שאין אפוי בתנור.....	25
סוגיא דהללו מעשה אילפס חלק ג' – דף לז: תד"ה ותנא קמא מאי שנא החליטה.....	27
סוגיא דהללו מעשה אילפס חלק ד' – דף לז: תד"ה אמר לך ר' יוחנן תנאי היא.....	29
סוגיא דהללו מעשה אילפס חלק ה' – דף לז: תד"ה הדביק מבפנים ובא"ד ומיבעי לי'.....	33
דף לז.....	38
רש"י ד"ה וכן לענין לחמי תודה.....	38
דף לז:.....	39
תד"ה דכולי עלמא ובא"ד ואף על גב דטריטא.....	39
תד"ה לחם שאין אפוי בתנור.....	40
דף לח.....	41
תד"ה אתיא לחם.....	41
תד"ה אבל חלתו.....	43
תד"ה או דלמא הואיל.....	45
תד"ה ר' יהודה אומר יקבר.....	48
דף לח:.....	49
גמרא רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות וכו'.....	49
תד"ה זאת אומרת.....	51
תד"ה נאכלים בנוב וגבעון.....	52
דף לט.....	55
גמרא אף מרור מין זרעים כו'.....	55
תד"ה ואימא הירדוף.....	56
דף לט:.....	58
גמרא למימרא דירקות אלימא מזרעים.....	58
רש"י ד"ה כעין דאורייתא תיקון.....	60
דף מ.....	61
גמרא אמר שמואל וגמרא מצוה ללתות.....	61
דף מ:.....	63
תד"ה אבל עושהו.....	63
תד"ה האילפס.....	64

תוספות בא"ד והא דאמרינן	65
תד"ה רבא מחו לה	67
דף מא	68
תד"ה מאי לאו	68
גמרא רבי אומר במים	71
גמרא יכול צלאו כל צרכו יהא חייב	73
תד"ה איכא בינייהו צלי קדר	74
תד"ה אבל לא במבשל	75
תד"ה עולא אמר אפילו תימא ר' מאיר	76
דף מא:	78
רש"י ד"ה שאין תלמוד לומר (הראשון) ותד"ה איכא דאמרי חדא מיהא לא לקי	78
תד"ה שאין תלמוד לומר (השני)	82
רש"י ד"ה אין לי שיתחייב	84
דף מב	86
תד"ה לאמר לימד	86

דף לה.

גמרא לא תאכל עליו חמץ

דף לה עמוד א] גמרא לא תאכל עליו חמץ וגו' דברים הבאים לידי חימוץ אדם כו' מהיקשא קא יליף ולעיל דקאמרי' לר' יהודה אהאי קרא דאתא היקשא לקובעו חובה ה"ה דהמ"ל דאתא להך דרשה דהכא מיהו ק"ק דקאמר התם לר"ש דלקובעו חובה נפקא ליה מקרא אחרינא מ"מ תקשי דאיצטריך היקשא לדרשה דהכא וק"ל:

(1) ברייתא בדף כח:

(א) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מקיש חמץ למצה

(ב) ר' שמעון

(i) היקש מלמד דמותר לאכול חמץ עד זמן אכילת מצה בליל ט"ו

(ג) קשיא דר' יהודה

(i) הרי איצטריך להיקש לקובעו חובה

(ד) תירוץ דר' שמעון

(i) לקובעו חובה כבר נפקא לן מדרשה אחרינא

(2) גמרא דידן

(א) היקש ללמד אתא דדיקא דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) במקום להקשות דאיצטריך קרא לקובעו חובה

(ii) הוה לי' לר' יהודה להקשות דאיצטריך להיקש ללמד דדיקא דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה

(iii) דקושיא זו לגבי דברים הבאים וכו' לא הוה מצי ר' שמעון להשיב אשר כבר נפקא לה מדרשא אחרינא

גמרא והא הכא דאין אדם יוצא חובתו

שם והא הכא דאין אדם יוצא י"ח במצה וחייבין על חימוצו כו' ויש לדקדק דתיקשי ליה הכי ממתני' דקתני אבל לא בטבל ולא במעשר כו' והא הכא דאין יוצא י"ח מצה וחייבין על חימוצו כרת וי"ל דלר"ש קושטא הוא דאין חייבין על חימוצו כרת דאין איסור חל על איסור כדלקמן ודו"ק:

(1) גמרא

(א) ריש לקיש

(i) דברים שאין אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה אין חייבין על חימוצו כרת

(ב) וגמרא מקשי לריש לקיש קושיא מברייתא דאין לה ענין לענינו

(2) משנה דידן

(א) אין אדם יוצא ידי חובת מצה במצת טבל

(3) מהרש"א

(א) חלק א'

(i) לא קתני במשנה אלו חייבין כרת על חימוץ של טבל

(ii) ולכאורה היינו טעמא דמשנה נוקטת אשר נבין מעצמינו דדינו דחייבין בו כרת

(ב) חלק ב'

(i) קשיא

(1) הוה לה לגמרא להקשות קושייתיהו לריש לקיש ממשנה גופה

(ג) תירוצ

(i) ריש לקיש מצי להשיב

(1) דלעולם אין חייבין כרת על חימוצו דטבל

(2) והיינו טעמא דבמשנה לא קתני דליכא חיוב כרת

(3) משום דמשנה

(א) כר' שמעון אתיא דס"ל

(i) דמחמת דאין איסור חל על איסור

(ii) לא מצי איסור חמץ לחול על איסור טבל כל עיקר

(ב) ונוקטת דנבין מעצמינו דליכא כרת על חימוצו של טבל מחמת דלא חל עליו איסור חמץ

כל עיקר

דף לה:

רש"י ד"ה טבול דרבנן

בפרש"י בד"ה טבול מדרבנן ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא כו' עכ"ל אבל משום מי שאסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה כו' לא שייך הכא כיון דאינו טבול אלא מדרבנן ולעיל גבי דמאי הא לא חזי ליה שפרש"י מטעמא מי שאיסורו כו' היינו משום דאית ביה מלתא דספיקא דאורייתא דשמא לא עישר ודו"ק:

(1) משנה

(א) יוצא אדם ידי חובת מצה בדמאי אבל לא בטבל

(2) גמרא

(א) קשיא

(i) היאך יוצא ידי חובתו בדמאי

(ii) הרי דמאי לא חזי לי'

(3) רש"י

(א) אין אדם יוצא ידי חובת מצה במצה דלא חזי לי' משום שני טעמים

(i) טעם א' – "מי שאיסורו"

(1) מי שחיימוצו אסור דיקא משום בל תאכל חמץ אתה יוצא בה לשום מצה

(2) יצא מי שיש לו גם כן איסור אחר

(ii) טעם ב' – "מצוה הבאה בעבירה"

(1) דהויא מצוה הבאה בעבירה לצאת ידי חובת מצה במצה דאסור באכילה

(4) גמרא

(א) הך טבל דמשנה דאין יוצאין בו ידי חובת מצה

(ב) מדובר בין בטבל דאורייתא בין בטבל דרבנן

(5) רש"י

(א) היינו טעמא

(i) דאף טבל דאין איסורו אלא מדרבנן נמי מיקרי מצוה הבאה מעבירה לצאת בו ידי חובת מצה

(6) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לענין טבל דרבנן משתמש רש"י רק בטעמא דמצוה הבאה בעבירה

(ii) ולענין דמאי משתמש רש"י נמי בטעמא דמי שאיסורו וכו'

(ב) תירוצ

(i) "מי שאיסורו" אין לו מקום אלא לגבי איסור דאורייתא

(ii) עכשיו

(1) הגם דאיסור אכילת דמאי אינו אלא דרבנן

(2) מכל מקום איסור זה מבוסס על ספק דלא עישר לתבואה ואסורה דאורייתא

(3) ולכן איכא למימר "מי שאיסורו"

(iii) ברם

(1) לגבי טבל דרבנן ליכא ספיקא דאיסור דאורייתא

(2) ולכן ליכא למימר מי שאיסורו וכו'

תד"ה מי פירות

תוס' בד"ה מי פירות כו' ואפילו אם משימין מים עמהם אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה כו' עכ"ל דמעולם לא היה כאן חמץ דגן גמור כלל כיון שהשעורה נתחמץ ע"י מים שמחמיצין וע"י מי פירות שאין מחמיצין אבל אי מי פירות בלא מים נמי מחמיצין שפיר מקרי החומץ חמץ דגן גמור ע"י תערובות שהשעורה הוא חמץ גמור ויש חילוק בין חמץ דגן גמור ע"י תערובות לחמץ נוקשה דהא לר"א מסיק לקמן דחמץ דגן גמור ע"י תערובות הוא בלאו וחמץ נוקשה בולא כלום ודו"ק:

(1) גמרא

(א) מי פירות אין מחמיצין

(2) רש"י כמבואר בתוספות ומהרש"א

(א) חלק א'

(i) מי פירות אין מחמיצין משמעו

(1) דאין מחמיצין לדרגא דחמץ גמור אשר דינו בכרת

(2) אבל מחמיצין לדרגא דחמץ נוקשה אשר דינו במלקות ולא בכרת

(ב) חלק ב'

(i) שעורין שניתנו במי פירות מעורבין במים

(1) כיון דמי פירות מחמיצין קצת

(2) אינן מפריעין למים להחמיץ לשעורין לדרגת חמץ דגן גמור

(ii) ברם

(1) מחמת דמעורבין במי פירות

(2) נחית דרגא דשעורין קצת לחמץ דגן גמור על ידי תערובות אשר דינו במלקות ולא בכרת

(3) רבינו תם

(א) חלק א'

(i) מי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל ואפילו לאו ליכא

(ב) חלק ב'

(i) שעורין שניתנו במי פירות מעורבין במים

(1) מחמת דמי פירות אין מחמיצין כל עיקר

(2) מפריעין למים מלהחמיץ לשעורין לדרגת חמץ דגן גמור על ידי תערובות

(3) ולא נעשין אלא חמץ נוקשה

(4) מהרש"א

(א) שאלה

(i) קבענו דכרת ליכא אבל מלקות איכא בין לחמץ דגן גמור על ידי תערובות בין לחמץ נוקשה

(ii) האם יש חילוק ביניהם

(ב) תשובה

- (i) חמץ דגן גמור על ידי תערובות חמיר ביחס לחמץ נוקשה
- (ii) דמיהת ר' אליעזר מסיק לקמן בדף מג. דחמץ דגן גמור על ידי תערובות בלאו וחמץ נוקשה בולא כלום

דף לו.

תד"ה במקום זריזין ובא"ד דע"כ

דף לו עמוד א] תוס' בד"ה במקום זריזין כו' ואותה מנלן שנבללת בעזרה כו' עכ"ל לאו דוקא נבללת שבלילת מאפה תנור היה אחר אפיה ופתיחה אלא מנלן שנילושה בעזרה במקום זריזין דשרינן לה בפושרין וק"ל:

בא"ד דע"כ היו לשין אותה בעזרה לפי שהיו מודדין אותה בעשרון כו' עכ"ל וקשה דהא לא מסיק האי טעמא אלא משום דבלילה פסולה חוץ לחומת עזרה ומה ראייה היא ללישה והתוס' פרק כל המנחות כתבו ושמא נקט האי טעמא דהווי בכל המנחות כו' אפילו למ"ד מדת יבש לא נתקדשה כו' והוא דחוק דהא עיקר קושיא הכא מלישת מאפה תנור ואהא לא משני מידי ויש ליישב דה"ק כמו דבלילה דכל המנחות פסולה חוץ לחומת עזרה משום דמדת הלח בכלי שרת ודאי נתקדשה ה"נ מדת היבש ודאי נתקדשה ואסור גם ללוש אחרי המדידה חוץ לעזרה וק"ל:

סדר מנחת מאפה תנור	סדר מנחת סלת
מדידה במדת היבש	מדידה במדת היבש
לישה בפושרין	יציקה ובלילה בכלי שרת
אפיה ופתיחה	
יציקה ובלילה בכלי שרת	
קמיצה	קמיצה

(1) הקדמה א'

(א) מנחת סלת לא נלושת כל עיקר

(2) הקדמה ב'

(א) בלילת מנחת מאפה תנור עושין לאחר מדידה לישה אפיי' פתיחה ויציקה

(3) הקדמה ג'

(א) מקמיצה ואילך מצות כהונה

(4) משנה במסכת מנחות לפי הבנת תוספות דידן

(א) מנחת מאפה תנור נילושות בפושרין ונוקטין שישמרוה בטיב שלא יחמיצו

(5) ברייתא לגבי מצה בפסח

(א) ושיון שאין לשין את העיסה בפושרין שמא לא ישמרוה ותחמיץ

(6) גמרא

(א) קשיא

(i) מאי שנא מנחת מאפה תנור מן מצה בפסח

(ב) תירוצ

(i) מנחות שאני דנילושין בכהנים דזריזין וישמרו אותן מלהחמיץ

(ג) קשיא

(i) הרי דיקא מן קמיצה ואילך מצות כהונה

(ד) תירוצ

- (i) נהי דעבודות לפני קמיצה כשרין בזר ואינה בזריזין מכל מקום מיהת בלילה עושין במקום זריזין
- (ii) דאמר מר בלילה חוץ לחומת עזרה פסולה
- (ה) שאלה
- (i) אכן אמאי "בלילה חוץ לחומת עזרה פסולה"
- (ו) תשובה
- (i) עשו בלילת כל המנחות במדת הלח שהיא כלי שרת
- (7) תוספות כמבואר במהרש"א ד"ה במקום זריזין
- (א) קשיא
- (i) הרי קבענו אשר ליישה עושין לפני בלילה ולפני שנמדד במדת הלח
- (ii) ולכאורה לא נתנוהו בשום כלי שרת לפני בלילה
- (iii) ולכן תיקשי
- (1) מאי נפקא לן אשר בלילה עשו בכלי שרת במקום זריזין
- (2) הרי אנחנו דנין בלישה שעשו אותה בפושרין לפני בלילה
- (ב) תירוץ דרבינו אפרים
- (i) מדדו לסלת של מנחה מאפה תנור בעשרון של מדת היבש אף מקודם ליישה
- (ii) מדת היבש אף היא כלי שרת היתה
- (iii) ולכן מוכרח אשר אף ליישה עשו אותה לפני מחומת עזרה במקום זריזין
- (8) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) אם כן אמאי קבעו בגמרא תירוץ ללישה בהא דבלילה חוץ לחומת העזרה פסולה
- (ב) תירוץ של תוספות במנחות
- (i) בגמרא לא כתבו טעמא דבלילה פסולה חוץ לחומת עזרה אלא למ"ד אשר מדת היבש לא נתקדשה ולכן לא יתכן לתרץ אשר ליישה כבר נתקדשה במדת היבש
- (ג) קושיית מהרש"א על תירוץ של תוספות במנחות
- (i) דוחק למימר דגמרא כוונה ככה בתירוץ אשר בלילה חוץ לחומת עזרה פסולה
- (ii) דהא תירוץ זו נאמרה בגמרא לפרש הא **דלשין** בפושרין ואהא לא משני מידי
- (ד) תירוץ מהרש"א
- (i) קא אמרי בגמרא אשר בלילה חוץ לחומת עזרה פסולה למימר
- (1) דכמו דבלילה חוץ לחומת עזרה פסולה מחמת דפשיטא לן אשר מדת הלח דהשתמשו בה כלי שרת היא
- (א) כמו כן אף ליישה פסולה אלו נעשית חוץ לחומת עזרה
- (ב) מחמת דמדת היבש שבה מדדו לסלת לפני ליישה אף היא תורת כלי שרת היתה לה

דף לו:

תד"ה אוציא חטה ותד"ה אי מצות מצות ריבה

דף לו עמוד ב] בד"ה אוציא חטה כו' [וא"ת] א"כ נוציא כל ה' כו' ואנו לחם כו' עכ"ל כל זה מדברי קושייתם דהיאך ס"ד למימר אוציא חטין כו' דא"כ אמעיטו גם כל שאר ה' מינין ואנו במצה לחם בעינן כו' וע"כ דלית לן למעט אלא בכורים גופייהו ולא במינן בכורים ומצינו בלשון תוס' וא"ת כו' ונשאר בקושיא והגהת מהרש"ל בזה אין מובן לי ודו"ק:

בד"ה אי מצות כו' אי מרבינן הא מרבינן כו' עכ"ל ומיהו היקשא אהני לן כדלקמן מה מצה מין זרע אף מרור כו' וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) אלו הן חמשת מינין דחשיבי כלחם לענין חלה ולצאת ידי חובת מצה

(i) חטה שעורה כותמין שבולת שועל ושיפון

(2) הקדמה ב'

(א) יוצאין ידי חובת בכורים בשבעה מינין אשר בהם נכללין חטין ושעורין

(ב) כותמין שבולת שועל ושיפון מיני חטין ושעורין הן אבל אינן ממש חטין או שעורין ולכן אין יוצאין בהן ידי חובת בכורים

(3) גמרא

(א) ר' עקיבא קא סמיך על היקש של מצה למרור למילף אשר אין יוצאין ידי חובת מצה בבכורים ממש כלומר בדברים שהובאו לבכורים

(ב) קשיא

(i) אמאי לא קא סמיך ר' עקיבא על היקשא זו למילף אשר אין יוצאין ידי חובת מצה בחטין ושעורין אף אלו אינן בכורים ממש כלומר שלא הובאו לבכורים

(4) תוספות כמבואר בדפוס ראשון של מהרש"ל

(א) קשיא

(i) הוי לה לגמרא להקשות אשר מכח היקש זו הוה לי' ר' עקיבא למימר

(ii) לא זו בלבד דאין לצאת ידי חובת מצה בחטין ושעורין

(iii) אלא אף זו אשר מיני חטין ושעורין – כותמין שבולת שועל ושיפון – נמי אין יוצאין בהן ידי חובת מצה

(ב) תירוץ

(i) לשון תוספות: "דאנן לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן"

(ii) ורצונם לומר

(1) לא יתכן להקשות שלא לצאת גם כן בכותמין שבולת שועל ושיפון

(2) דאנן לחם בעינן

(3) ולכן מוכרח דמיהת כותמין שבולת שועל ושיפון יוצאין בהן ידי חובת מצה

(5) מהרש"א בד"ה אוציא חטה

(א) דברי תוספות כולהון חדא קושיא אריכתא הן אשר לא מתרין אותה תוספות

(ב) והילך שיעור דברי תוספות

(i) "ואם תאמר אם כן נוציא כל חמשת המינין שיש במינן בכורים

(ii) ואנן לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן"

(ג) ורצונם לומר

(i) דמקשן לא הוי לי' להקשות אשר מכח היקש דר' עקיבא הוה לי' לר' עקיבא למילף דחטין ושעורין אין יוצאין בהן ידי חובת מצה

(ii) דאם כיוון מקשן להקשות קושיא זו הוה לי' להקשות דר' עקיבא הוה לי' למילף אשר כותמין שבולת שועל ושיפון נמי אין יוצאין בהן ידי חובת מצה

(iii) וזאת לא יתכן דלא יישאר שום מין אשר ממנו יוצאין בהן ידי חובת מצה

(ד) שאלה

(i) הרי יישאר לצאת ידי חובת מצה באורז ודוחן

(ה) תשובה

(i) מצה בעי מין לחם ואורז ודוחן לאו מיני לחם נינהו

(ו) קשיא

(i) דוחק לפרש דמתחילין תוספות ב"ואם תאמר" ולא משיבין מידי

(ז) תירוץ

(i) כזה דרכם בכמה דוכתי

(6) המשך דגמרא

(א) הדר בל' ר' עקיבא ולא דריש להיקישא אפילו למעט חטין ושעורין שהובאו לבכורים

(7) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אלא לר' עקיבא הך היקישא למאי אתיא

(ב) תירוץ

(i) איצטריך לה לקמן בדף לט. למילף דמה מצה מין זרע אף מרור וכו'

תד"ה דאמר ר' אליעזר

בד"ה דאמר ר"א כו' כדתנן בפ' בתרא דזבחים באו לנוב כו' ומעשר שני נאכלין כו'
עכ"ל כצ"ל בכל נוסחת משנה שלפנינו לא הוזכר מעשר שני ועיין שם בתוס' ולקמן
בחדושינו [בדף לח:] וק"ל:

תד"ה מאן שמעת לי'

בד"ה מאן שמעת ליה כו' א"א דלא דרשי המקרא לשום דרשה עכ"ל ואף על גב דאיכא למימר דדרשי נמי המקרא כר' עקיבא שעונין עליו דברים הרבה מ"מ כיון דלא שמעינן מינייהו הכי בהדיא אפשר דדרשי המקרא כר"י הגלילי למעט מעשר שני וק"ל:

(1) ברייתא א' בדף לו.

(א) ר' יוסי הגלילי

(i) יכול יוצא אדם ידי חובת מצה במעשר שני בירושלים

(ii) ת"ל לחם עוני מי שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל באנינות

(ב) ר' עקיבא

(i) לא דורשין לעוני בלשון אנינות

(1) דמי כתיב לחם עוני בחולם דליהוי משמע אוני מלשון אנינות

(2) עני כתיב

(ג) שאלה

(i) אמאי פליג ר' יוסי הגלילי

(ד) תשובה

(i) עוני קרינן ולכן דורשין אותו לאנינות

(ה) שאלה

(i) אף ר' עקיבא דאית לי' דיש אם למסורת ודורש לכתוב

(ii) מובן דמ"מ איצטריך לי' למידרש לקרי לכל הפחות לאיזו דרשה

(ו) תשובה

(i) ר' עקיבא דריש לקרי כדשמואל

(ii) דאמר שמואל לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה

(2) סתם ברייתא בתחלת דף לו:

(א) יוצאין ידי חובת מצה במעשר שני

(3) גמרא

(א) תנא דהך סתם ברייתא ר' עקיבא הוא

(4) תוספות

(א) קשיא

(i) לכאורה כל תנא דס"ל דיש אם למסורת יודה לר' עקיבא דיוצאין ידי חובת מצה במעשר שני

(ii) ואמאי נוקטין בגמרא דר' עקיבא הוא לחודי' תנא דסתם ברייתא

(ב) תירוץ כמבואר במהרש"א

(i) קבענו דכל הני תנאי דקסברי דיש אם למסורת מוכרחין למידרש גם כן לקרי לאיזו דרשה

(ג) עכשיו

- (i) הגם דר"ע דריש ל' לדרשה דשמואל
- (ii) יכול להיות דתנאי אחריני דאית להו דיש אם למסורת מכל מקום קדרשי לקרי כדר' יוסי למילף דלא יוצאין ידי חובת מצה במעשר שני
- (ד) ולכן עדיף לה לגמרא למיסק דדיקא ר' עקיבא – דדורש בהדיא לקרי להא דשמואל – הוא התנא דסתם ברייתא

תד"ה ור' יוסי הגלילי תיפוק לי' ודף לט: רש"י ד"ה כל דתיקון רבנן

בד"ה ור' יוסי הגלילי ת"ל כו' מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כו' כמו ביכורים וי"ל כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא דאימא דאצטריך לעיל דרשה דאוני למעט מעשר שני אפילו לזמן נוב וגבעון כמ"ש התוס' לעיל גבי חלת תודה די"ל דהא ר"י הגלילי מעשר שני בירושלים נקט במלתיה ובירושלים דהיינו בבית עולמים מיהת ת"ל מבכל מושבותיכם כמו ביכורים דמפיק בבית עולמים מבכל מושבותיכם אמנם רש"י בחומש כתב בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחלת תודה עכ"ל ודבריו ע"פ המכילתא וצ"ל דאין פירושו סותר דברי התלמוד דמסיק למעט מעשר שני לר"י הגלילי מאוני וחלת תודה מושמרתם ולא מפיק להו מבכל מושבותיכם די"ל דהא דמפיק במכילתא מעשר שני וחלת תודה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים לר"י הגלילי היינו לזמן בית עולמים ולית ליה לר"י הגלילי כמ"ש התוס' שמעשר שני לא מימעט מבכל מושבותיכם כיון שיש לו היתר כר"א אלא דשפיר אימעט נמי מעשר שני ודו"ק:

בפירש"י בד"ה כעין דאורייתא תיקון ואין לו היתר במושבות כו' מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות אף כו' עכ"ל הוא מגומגם דלר"י הגלילי קיימינן ולא ממעט מעשר שני מבכל מושבות אלא מעוני שאינו נאכל באנינות ולפי מה שכתבנו לעיל לפרש"י בחומש דממעט מעשר שני ממושבותיכם והיינו לר"י הגלילי ולזמן בית עולמים נחא גם הכא דנקט מושבות לזמן בית עולמים ולא נקט עוני דלא אצטריך אלא לנוב וגבעון וק"ל:

(1) ברייתא א' בדף לו.

(א) ר' יוסי הגלילי

(i) אין אדם יוצא אדם ידי חובת מצה במעשר שני בירושלים

(ii) דכתיב לחם עוני מי שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל באנינות

(2) ברייתא ב' בדף לו. בסוף העמוד

(א) ר' יוסי הגלילי

(i) אין אדם יוצא ידי חובת מצה בבכורים דכתיב בכל מושבותיכם תאכלו מצות

(ii) יצא בכורים שאינו נאכל אלא בירושלים

ברייתא א'	ר' יוסי הגלילי	לא יוצא במעשר שני	לחם עוני
ברייתא ב'	ר' יוסי הגלילי	לא יוצא בבכורים	אינו נאכל בכל מושבות

(3) ברייתא ג' בדף לו:

(א) ר' עקיבא

(i) אין אדם יוצא חובת מצה בבכורים משום דכתיב בכל מושבותיכם

(ii) יכול שאני מוציא אף מעשר שני דג"כ אינו נאכל אלא בירושלים

(iii) ת"ל מצות מצות ריבה

(ב) שאלה

(i) מה ראית לרבות מעשר שני ולהוציא בכורים

ג) תשובה

(i) מרבה אני מעשר שני דאליבא דר' אליעזר יש לו היתר בכל מושבות מיהת כשנטמא

ברייטא א'	ר' יוסי הגלילי	לא יוצא במעשר שני	לחם עוני
ברייטא ב'	ר' יוסי הגלילי	לא יוצא בבכורים	אינו נאכל בכל מושבות
ברייטא ג'	ר' עקיבא	יוצא במעשר שני	הגם דאינו נאכל בכל מושבות מ"מ מצות ריבה כדר"א

(4) משנה כמבואר בגמרא דף לח. ודף לה:

(א) אין אדם יוצא ידי חובת מצה בחלת תודה

(i) דכתיב ושמרתם את המצות ... יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח

(ב) קשיא

(i) ותיפוק לי' דאינו נאכלות בכל מושבות

ג) תירוץ

(i) זאת אומרת חלות תודה נאכלות בנוב וגבעון

ברייטא א'	ר' יוסי הגלילי	לא יוצא במעשר שני	לחם עוני
ברייטא ב'	ר' יוסי הגלילי	לא יוצא בבכורים	אינו נאכל בכל מושבות
ברייטא ג'	ר' עקיבא	יוצא במעשר שני	הגם דאינו נאכל בכל מושבות מ"מ מצות ריבה כדר"א
משנה כמבואר בגמרא	ר' שמעון	לא יוצא בחלת תודה	מטעם דאין משתמרת ולא מטעם דאינו נאכל בכל מושבות דהרי נאכל בנוב וגבעון

(5) תוספות ד"ה דאמר ר' אליעזר כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) בברייטא ב' וברייטא ג' אמאי לא חשיבי בכורים ומעשר שני תרוייהו דנאכלין בכל מושבות מטעם דנאכלין בנוב וגבעון דומיא לחלות תודה

(ב) תירוץ

(i) מה דנאכל בנוב וגבעון חשוב כנאכל בכל מושבות רק בזמן נוב וגבעון ולא בזמן בית עולמים

(ii) השתא

(1) לגבי לחמי תודה משתעי במשנה ביציאת ידי חובת מצה בזמן נוב וגבעון

(2) בברייטא ב' וברייטא ג' משתעי ביציאת ידי חובת מצה בבכורים ומעשר שני בזמן בית עולמים

(6) תוספות בסוגיא דידן

(א) קשיא

(i) מאי שנא

- (1) דבברייתא א' איצטריך ר' יוסי למילף מן לחם עוני דאין יוצאין ידי חובת מצה במעשר שני
- (2) ובברייתא ב' סגי ליה למילף מבכל מושבותיכם דאין יוצאין ידי חובת מצה בבכורים

(ב) תירוצ

(i) קבענו לברייתא ג'

- (1) דר' עקיבא אית ליה דאין יוצאין בבכורים מטעם מושבותיכם
 - (2) ואפ"ה קפליג ר' עקיבא אר' יוסי וקסבר דיוצאין במעשר שני
- (א) דאוקי למעשר שני רבויא דמצות מצות וכו'
- (ב) ועל קושיית מה ראית משיב מרבה אני וכו' מכוח הך דר' אליעזר

(ii) ומסתבר

- (1) דגם לר' יוסי לית למילף דאינו יוצא במעשר שני מבכל מושבותיכם
- (2) דמיפרכי ליה לימודו מכוח דמצות מצות ריבה והך דר' אליעזר
- (3) ולכן איצטריך ליה ר' יוסי למיפק דינו במעשר שני מן לחם עוני

(7) מהרש"א חלק א'

(א) קשיא

(i) קבענו

- (1) דאלו הוי ילפינן דאין יוצאין בלחמי תודה מטעם דבכל מושבותיכם
- (2) הוינו יוצאין בלחמי תודה בזמן נוב וגבעון

(ii) ואמאי לא מתרצי התוספות

- (1) דבגלל זה עדיף ליה לר' יוסי ליגמר מן עוני דאין יוצאין במעשר שני
- (2) דאלו הוי ילפינן דאין יוצאין במעשר שני מטעם דכל מושבותיכם
- (3) הוינא יוצאין במעשר שני מיהת בזמן נוב וגבעון

(ב) תירוצ

(i) לא מצי תוספות למיזל במהלך זו

- (1) דר' יוסי קאמר בהדיא דמיירי במעשר שני בירושלים
- (2) ומסתבר דמדובר בזמן בית עולמים ולא בזמן נוב וגבעון

(8) מהרש"א חלק ב'

(א) הקדמה

(i) במכילתא איתא דאין אדם יוצא ידי חובת מצה במעשר שני ולחמי תודה מחמת דאינו נאכלין בכל מושבותיכם

(ii) וכן איתא בפירוש רש"י על החומש וגם בפירוש רש"י בדף לט: בד"ה כעין דאורייתא תיקון

(ב) קשיא

(i) הרי קבענו דר' יוסי לא מצי למיסמך על בכל מושבותיכם לענין מעשר שני

- (1) דמיפרכי ליה לימודו מכוח דמצות מצות ריבה והך דר' אליעזר

(2) ולכן איצטריך לי' ר' יוסי למיפק דינו במעשר שני מן לחם עוני

(ג) תירוץ

(i) מוכרח

(1) דמכילתא לאו בשיטת תוספות אזלא

(2) אלא מכילתא סבירא לה דלמילף דאין יוצאין במעשר שני קא סמיך ר' יוסי

(א) לא זו בלבד על עוני אלא אף זו על כל מושבותיכם

(ב) מחמת דפליג אר' עקיבא ולית לי' ריבוי דמצות מצות

(ii) שים לב אגב אורחא

(1) דיוצא מזה דאינו מוכרח אשר ר' יוסי כר' אליעזר ס"ל

(ד) קשיא

(i) האיך קא סמך מכילתא אבכל מושבותיכם שלא לצאת בלחמי תודה

(ii) הרי קבענו דמיהת בזמן נוב וגבעון נאכלו לחמי תודה בכל מושבות

(ה) תירוץ

(i) מכילתא בזמן בית עולמים משתעי

דף לו: ודף לז. ודף לז:

סוגיא דמעשה אילפס חלק א' – דף לו: תד"ה פרט לחלוט ובא"ד כיון דהדר ודף לז: בד"ה דכולי עלמא ובא"ד ואף על גב דטריתא

בד"ה פרט לחלוט כו' והא דאמרי' בסמוך מאי חלת המסרת חלוט של כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר דאיירי בכה"ג בעשאן באילפס והרתיה ולבסוף הדביק דבהא גם ר"ל מודה לקמן דאיקרי לחם משום דאינהו לא פליגי אלא בלא מים כמ"ש התוס' לקמן אבל חלוט דקתני הכא היינו במים רותחים ולכך קשיא להו מחלוט של ב"ב דהיינו נמי ברותחין ואפי' ר"י דפליג במעשה אילפס מודה בחלת המסרת כדאריב"ל זהו חלוט של ב"ב הואיל שמחלטיין אותו במים כל צרכן כו' וכ"ה במ"י וכן נראה מדברי הר"ן ואהא תירצו דהכא איירי בבלילתו עבה כיון שתחלתו עיסה אף על גב דחלטו אח"כ ברותחין חייב בחלה ולחם מיקרי שנתחייב משעת גלגול כמ"ש התוס' לקמן ור"ל לא פליג אלא בבלילתו רכה ואח"כ אפאו באילפס כעין ההיא דמייתי החליטה והמעיסה אבל ההיא דחלת המסרת איירי בבלילתו רכה וחלטו ברותחין ולא אפאו אח"כ באילפס או בתנור וכ"ע מודו ביה דלא לחם איקרו ודו"ק:

בא"ד כיון דהדר ואפייה בתנור או באילפס לחם קרינן ביה כו' עכ"ל ולר"ל צ"ל באילפס היינו דוקא בהרתיה ולבסוף הדביק ובנוסחאות גמ' שלפנינו בפ' החולץ לא הוזכר אילפס כלל אלא ואפייה בתנור כו' וק"ל:

בד"ה דכ"ע מעשה כו' אבל בלילתו עבה כ"ע מודו דחייב בחלה כו' עכ"ל ולעיל דפריך לר"ל מההיא דקתני יוצאין במצה הינא ובמצה העשויה באילפס הא דלא אוקמא בעבה משום דא"כ לא הוי לחם עוני כמ"ש התוס' לעיל אההיא דפרט לחלוט כו' וק"ל:

בא"ד ואף על גב דטריתא כו' דחייב בחלה ומברכין עליו במ"מ כו' עכ"ל האי ואף על גב כו' קאי אדלעיל שכתב ר"ת בתחלתה עיסה וסופה סופגנין דה"נ מברכין עליו המוציא כו' כיון דחייב בחלה דלא תקשה ליה מטריתא כו' וק"ל:

(1) הקדמה א' – "לחם" העשוי מן בלילה רכה לפי הבנת תוספות

(א) עיסה שנאפה באילפס במים

(i) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש פטור מן החלה דלא איקרי "לחם"

(ב) עיסה שנאפה באילפס בלא מים

(i) אלו הרתיה ולבסוף הדביק

(1) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש חייב בחלה דאיקרי "לחם"

(ii) אלו הדביק ולבסוף הרתיה

(1) לר' יוחנן חייב בחלה

(2) לריש לקיש פטור מן החלה

(א) דכתיב "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד"

(ב) דקא מילף אשר לעשות לחם איצטריך

(i) או אפי' בתנור ממש

(ii) או אפ"ל באילפס שהרתיח ולבסוף הדביק דהוה כעין תנור

ג) עיסה שנעשה במים רותחין

(i) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש פטור מן החלה דלא איקרי "לחם"

(ii) אלא אם כן

(1) הדר אפ"ל בתנור

(2) או

(א) לר' יוחנן בהדר אפאו באילפס בלא מים אפילו בהדביק ולבסוף הרתיח

(ב) לריש לקיש בהדר אפאו באילפס בלא מים דיקא בהרתיח ולבסוף הדביק

ד) עיסה שנאפה במעשה חמה

(i) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש פטור מן החלה דלא איקרי "לחם"

(ה) עיסה שנאפה בתנור

(i) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש חייב בחלה דאיקרי "לחם"

(2) הקדמה ב'

(א) בגוונא דבלילה רכה לא איקרו לחם ופטור מן החלה

(ב) גם לא איקרי לחם לגבי חובת מצה בפסח ולא יוצא בו ידי חובתו

(3) הקדמה ג'

(א) בגוונא דבלילה רכה איקרי לחם וחייב בחלה

(ב) לגבי מצה בפסח לחם עוני חשיב ויוצא בו ידי חובתו בפסח

(4) ברייתא א' דף לז.

(א) הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המסרת ... פטורין מן החלה

(5) גמרא – ביאור ברייתא א' לפי הבנת תוספות

(א) כל אופני הברייתא בבלילה רכה משתעי

(i) ר' יוחנן וריש לקיש תרוייהו אית להו

(1) דהיינו טעמא דחלת המסרת פטורה מן החלה

(2) ד"מסרת" משמעו חלוט ברותחין ומדובר בגוונא דלא הדר אפאו

(ii) ר' יוחנן וריש לקיש קמפלגי בטעמא דסופגנין דובשנין ואיסקריטין פטורין מן החלה

(1) ר' יוחנן אית לי' דהיינו טעמא דפטורין מן החלה

(א) "דהללו מעשה חמה הן" ולא מעשה אילפס

(ב) דאלו היו מעשה אילפס בלא מים היו חייבין בחלה אפילו באופן דהדביק ולבסוף הרתיח

(2) ריש לקיש אית לי' דהיינו טעמא דפטורין מן החלה

(א) משום "דהללו מעשה אילפס" בהדביק ולבסוף הרתיח דפטור מן החלה אפילו היכא

דלא נתן מים

(6) ברייתא ב'

- (א) יוצאין ידי חובת מצה במצת הינא ובמצה העשוי' באילפס
 (7) גמרא
- (א) קשיא לריש לקיש
 (i) הרי דמיהת לגבי מצה מעשה אילפס לחם איקרי
 (ב) תירוץ
- (i) קבענו דלא אמר ריש לקיש אשר מעשה אילפס לא מיקרי לחם ופטורה מן החלה בלא נתן מים
 אלא בהדביק ולבסוף הרתיח
 (ii) ואכן ברייתא ב' בהרתיח ולבסוף הדביק איירי ולא נתן מים
 (8) דין בלילה עבה
- (א) ר' יוחנן וריש לקיש תרוייהו אית להו
 (i) דבלילה עבה מיקרי לחם וחייב בחלה וברכתו המוציא אפילו בחלוט ולא מעלה ולא מוריד אלו
 אפאו כל עיקר
 (ii) והא ראי' דקתני במשנה במסכת חלה
 (1) תחלתה עיסה (כלומר בלילתו עבה) וסופה סופגנין חייב בחלה
 (2) והיינו טעמא דכבר משעת גלגול איקרי לחם
 (ב) שים לב
- (i) דמיהת אין יוצאין ידי חובת מצה בבלילה עבה
 (ii) דבלילה עבה יש לו חשיבות כל כך דהגם דמיקרי לחם מכל מקום אינו לחם עוני
 (9) המשך תוספות ד"ה דכולי עלמא כמבואר במהרש"א בא"ד טריותא
 (א) קשיא לרבינו תם
 (i) כיון דקבענו אשר בלילה עבה לכולי עלמא חייב בחלה וברכתו המוציא
 (ii) אמאי אמרינן במסכת ברכות אשר טריתא ברכתו מזונות
 (ב) תירוצו של רבינו תם אינה מענייננו
 (10) ברייתא ג' דחלוט בדף לו:
 (א) מלשון ברייתא ג' לכאורה משמע אשר חלוט
 (i) הגם דאיקרי לחם וחייב בחלה
 (ii) מ"מ לא יוצא בו ידי חובת מצה דמשום חשיבותא דידי' לא הוה לחם עוני
 (ב) תוספות ד"ה פרט לחלוט
 (i) קשיא
 (1) קבענו לברייתא א' אשר חלת המסרת חלוט במים ומ"מ לא איקרי לחם ופטורה מן החלה
 (2) נמצא דברייתא א' וברייתא ג' סתרי אהדדי
 (11) מהרש"א
 (א) קשיא

- (i) אמאי לא תרצו תוספות דברייתא ג' איירי בחלטו במים רותחין באילפס דהרתיח ולבסוף הדביק
- (ii) מה שאין כן ברייתא א' דאיירי בחלטו ברותחין כל צרכן שלא באילפס
- (ב) תירוץ
- (i) קבענו אשר מעשה אילפס דנתן בתוכו מים לאו לחם איקרי אפילו לר' יוחנן
- (12) המשך תוספות ד"ה פרט לחלוט כמבואר במהרש"א
- (א) תירוץ א' לסתירה דברייתא א' וברייתא ג'
- (i) ברייתא א' בבליה רכה משתעי כדקבענו לעיל
- (ii) מה שאין כן ברייתא ג' דבבליה עבה משתעי וקבענו אשר בבליה עבה
- (1) מודי כולי עלמא דאיקרי לחם
- (2) ודלכולי עלמא אין יוצאין בו ידי חובת מצה דלא הוי לחם עוני מחמת חשיבותו
- (ב) תירוץ ב'
- (i) ברייתא ג' גם כן בבליה רכה משתעי
- (ii) ברם מכל מקום שונה ברייתא ג' מן ברייתא א'
- (1) דבברייתא ג' לאחר שחלט לעיסה הדר אפאו באילפס בלא מים או בתנור
- (iii) שים לב
- (1) דלגבי ריש לקיש הך "או באילפס" דתוספות מובן דמשמעו בהרתיח ולבסוף הדביק
- (2) ואכן יש ספרים דלא גרסי "או באילפס" כל עיקר

סוגיא דמעשה אילפס חלק ב' – בדף לז: תד"ה לחם שאין אפוי בתנור

בד"ה לחם שאין כו' וא"ת מנלך לחלק בין בלילה רכה ובין בלילה קשה כו' עכ"ל דמסתמא הך מתני' דמחלק בין תחלתה סופגנין ובין תחלתה עיסה אתיא נמי כר' יהודה ולמ"ד מעשה אילפס פטורין ויליף ליה נמי מהאי קרא אין לחם אלא האפוי בתנור כפרש"י לעיל ניהא (דבענין) [דכעין] מעשה תנור קאמר דהיינו [או] בלילתו עבה אפילו במים [או] בלילתו רכה בחזר ואפאו בתנור אבל לר' יהודה ע"כ לאו כעין מעשה תנור קאמר כיון דבלילתו רכה בחזר ואפאו בתנור לא מקרי לחם אלא באפאו בתנור א' ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) קבענו בדיבור שלפני זה

(i) דריש לקיש אית לי' דמעשה אילפס פטור בהדביק ולבסוף הרתיח

(ii) ודהיינו טעמא דכתיב "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד"

(ב) וקבענו עוד

(i) דריש לקיש מחלק בין בלילה עבה לבלילה רכה

(1) דבלילה עבה חייב בחלה אפילו חלטו במים ולא מעלה ולא מוריד אלו אפאו בתנור או באילפס

(2) ואשר בבליילה רכה היכא דחלטו במים חייב בחלה דיקא היכא דהדר אפאו או בתנור או באילפס בהרתיח ולבסוף הדביק

(2) הקדמה ב'

(א) בדיבור זה "מעשה אילפס" משמעו אפיי' באילפס בלא מים ובהרתיח ולבסוף הדביק

(3) הקדמה ג'

(א) ריש לקיש מודה דמעשה אילפס חייב בחלה היכא דהדר אפאו בתנור

(4) הקדמה ד'

(א) ברייתא דפרטי' אינה מן עניננו עוסקת במחלוקת ר' יהודה ותנא קמא דר' יהודה

(5) גמרא

(א) יכול להיות

(i) דר' יהודה ותנא קמא דר' יהודה תרוייהו כריש לקיש סבירא להו דפטור מן החלה במעשה אילפס בהדביק ולבסוף הרתיח

(ii) ולא פליגי אלא בהא

(1) דתנא קמא סבירא לי' דמעשה אילפס בהדביק ולבסוף הרתיח חייב בחלה היכא דהדר אפאו בתנור

(2) ודר' יהודה ס"ל דאף בכהאי גוונא פטור מן החלה

(6) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) שאלה לריש לקיש

(i) כיון דריש לקיש קא סמיך על "ואפאו עשר נשים" למילף דלא יתכן להיות לחם בלי אפיי' בתנור

- (1) למה חשיב בלילה עבה "לחם" אפילו בלי אפיי' כלל
- (2) ולמה למעשה אילפס בבלילה רכה מועיל הדר אפאו בתנור למיקרי לחם
- (ב) תשובה
- (i) ריש לקיש לא מדייק מקרא אלא דאיצטריך לכל הפחות "כעין מעשה תנור"
- (ii) ובלילתו עבה כעין מעשה תנור חשיב וכן מעשה אילפס דהדר אפאו בתנור
- (ג) קשיא
- (i) ר' יהודה
- (1) דאית לי' דמעשה אילפס דהדר ואפאו בתנור לא מיקרי לחם
- (2) ע"כ לא דריש לקרא דסגי בכעין מעשה תנור
- (ii) ותיקשי מנא לי' אשר בלילה עבה מיקרי לחם אפילו בלא אפיי' כל עיקר

סוגיא דהללו מעשה אילפס חלק ג' – דף לז: תד"ה ותנא קמא מאי שנא החליטה

[דף לז עמוד ב] תוס' בד"ה ות"ק מ"ש כו' (ואמר) שלא יתבשל מעט ממנו וחסר ליה משיעוריה עכ"ל דאי הוה פליגי בתתאי גבר ועילאה גבר ע"כ דהוי תליא מלתא בנתבשל קודם האפיה באילפס או בתנור אלא דלא אכפת לן כלל בבישול מקודם כלל אם נאפה אח"כ למר במעיסה ולמר בחליטה דמקרי לחם ודו"ק:

(1) משנה במסכת חלה

(א) המעיסה (קמח על רותחין) קודם לישתן ולאחר לישתן נאפו באילפס או בתנור בית שמאי פוטרין בחלה ובית הלל מחייבין

(ב) החליטה (רותחין על קמח) קודם לישתן ולאחר לישתן נאפו באילפס או בתנור בית שמאי מחייבין בחלה ובית הלל פוטרין

(ג) וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה עשאן באילפס בלא מים פטור בתנור חייב

(2) שיטת הוה אמינא דתוספות

(א) בית שמאי ובית הלל תרוייהו אית להו אשר עיסה שנתבשל רובו קודם שנאפה פטור מן החלה

(ב) ופליגי בזה דבית שמאי אית להו דתתאה גבר ובית הלל אית להו דעילאה גבר ולכן

(i) בהמעיסה ורותחין בתתאה

(1) בית שמאי פוטרין דנתבשל רובו קודם שנאפה חלק הנשאר באילפס או בתנור

(2) ובית הלל מחייבי דלא נתבשל אלא מיעוטו קודם שנאפה רובו באילפס או בתנור

(ii) ובהיפוך בהחליטה ורותחין בעילאה

(3) גמרא

(א) קשיא

(i) מאי שנא המעיסה מאי שנא החליטה כלומר אמאי מחלקין בינייהו

(4) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי ביארנו טעמא דמחלקין משום דפליגי באלו עילאה גבר או תתאה גבר

(ב) תירוצ

(i) בברייתא משמע דפליגי בית שמאי ובית הלל בכל ענין

(1) כולל באופן אשר עיסה מתחלה היתה לה שיעור חלה מצומצום

(2) דבאותו אופן לכל הפחות מיעוט נתבשל וליכא שיעור חלה בין אלו עילאה גבר בין אלו

תתאה גבר

(ii) והשתא

(1) דקבענו אשר לאו בעילאה או תתאה גבר תליא מילתא באופן דמתחלה היתה לה שיעור חלה

מצומצום

(2) מסתבר

(א) דאפילו בדאיכא יותר מכשיעור מצומצום לא פליגי באלו עילאה גבר או תתאה גבר

(ב) וס"ל תרוייהו

(i) דמחמת דלבסוף נאפה שיעור חלה באילפס או בתנור

(ii) לא נפקא מינה אלו נתבשל רובו קודם

(iii) ולכן מובן הא דמקשי בגמרא מאי שנא המעיסה ומאי שנא החליטה

סוגיא דהללו מעשה אילפס חלק ד' – דף לז: תד"ה אמר לך ר' יוחנן תנאי היא

בד"ה א"ל ר"י תנאי כו' אבל ללישנא דזה וזה לחיוב איכא תנאי כו' א"כ ר"י ב"ר יוסי כו' עכ"ל ומהני תנאי דרישא דקאמר ת"ק דב"ה מחייבין בזה ובזה ותנא בתרא קאמר דב"ש מחייבין בזה ובזה לא ה"מ לדקדק כן דע"כ דמחייבין אפילו באילפס דאי באילפס פטור א"כ היינו חכמים די"ל דבהא חכמים פליגי אתנאי דרישא ואמרי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אלא לכ"ע באילפס פטור ובתנור חייב ותדע דהא ר' ישמעאל ב"י בין ללישנא דזה וזה לפטור ובין ללישנא דזה וזה לחיוב היינו או כב"ה או כב"ש לתנאי דרישא אלא דקאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אבל מר"י בר יוסי דקדקו שפיר ללישנא דזה וזה לחיוב אי הוה פוטר באילפס א"כ היינו חכמים וללישנא דזה וזה לפטור ע"כ צ"ל נמי היינו אפילו אם אפאו את"כ בתנור דאל"כ היינו חכמים דהכי קאמרי' לר' יהודה לקמן ודו"ק:

(1) הקדמה א' בענין "לחם" העשוי מן בלילה רכה

(א) עיסה שנאפה באילפס בלא מים

(i) אלו הרתיח ולבסוף הדביק

(1) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש חייב בחלה דאיקרי "לחם"

(ii) אלו הדביק ולבסוף הרתיח

(1) לר' יוחנן חייב בחלה

(2) לריש לקיש פטור מן החלה

(ב) עיסה שנאפה במים רותחין

(i) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש פטור מן החלה דלא איקרי "לחם"

(ii) אלא אם כן

(1) הדר אפיי' בתנור

(2) או

(א) לר' יוחנן בהדר אפאו באילפס בלא מים אפילו בהדביק ולבסוף הרתיח

(ב) לריש לקיש בהדר אפאו באילפס בלא מים דיקא בהרתיח ולבסוף הדביק

(ג) עיסה שנאפה בתנור

(i) בין לר' יוחנן בין לריש לקיש חייב בחלה דאיקרי "לחם"

(ד) "מעשה אילפס" וגם "אילפס" בדיבור זה משמען אפיי' באילפס בלא מים בהדביק ולבסוף הרתיח

(2) הקדמה ב'

(א) ר' יוחנן וריש לקיש תרוייהו אית להו דבלילה עבה מיקרי לחם וחייב בחלה אפילו בחלוט ולא מעלה ולא מוריד אלו אפאו כל עיקר

(3) משנה במסכת חלה למסקנא דגמרא

(i) תנאים פליגי כבטבלא באלו חייבין בחלה בעיסה חלוטה ברותחין אשר לאחור כך אפאו אותה במעשה אילפס או בתנור

טבלא א' – דיני מעיסה וחלוטה לגבי חלה

חכמים	ר' ישמעאל בר' יוסי		תנאי דרישא	
	לישנא ב'	לישנא א'	תנא בתרא דרישא	תנא קמא דרישא
באילפס פטור בתנור חייב	חיוב	פטור	ב"ש מחייבין וב"ה פטורין	ב"ש פוטריין וב"ה מחייבין

(ב) שים לב

(i) דהגם דבמשנה גופה לכאורה מחלקין בין החליטה והמעיסה

(ii) למסקנא דגמרא לא שונין מהדדי

(ג) שים לב עוד

(i) דהגם דביארנו בדיבור שלפני זה דבמשנה מדובר בחליטה ברותחין לפני לישא

(ii) לעניננו בדיבור זה לא מעלה ולא מוריד אלו החליט לפני לישא או לאחר לישא

(4) גמרא

(א) קשיא מן המשנה לר' יוחנן

(i) הרי חכמים קאמרי בהדיא דמעשה אילפס פטור מן החלה

(ב) תירוץ

(i) תנאי הוא

(1) דבברייתא בדף לז: קמיפלגי ר' יהודה ותנא קמא דר' יהודה

(2) ור' יוחנן אית לי'

(א) דקמיפלגי באלו מעשה אילפס חייב בחלה

(ב) ודתנא קמא דר' יהודה אית לי' דמעשה אילפס חייב בחלה

(ג) אכתי קשה לר' יוחנן

(i) דלא מוכרח דפליגי בברייתא באלו מעשה אילפס חייב

(ii) דיכול להיות

(1) דר' יהודה ותנא קמא תרוייהו אית להו דמעשה אילפס פטור כשיטת ריש לקיש

(2) ופליגי בהא

(א) דתנא קמא ס"ל דמיהת בהדר אפאו בתנור חייב בחלה

(ב) ור' יהודה אית לי' דפטור מן החלה אפילו באופן דהדר אפאו בתנור

(5) מהרש"א

(א) קבענו בטבלא אשר "חכמים" דמשנה במסכת חלה אית להו אשר מעשה אילפס פטור ואשר אפי' בתנור חייב

(ב) אבל שאר תנאי דמשנה דאומרים "פטור" או "חייב" לא קתני בהדיא אלו משתעי במעשה אילפס או באפי' בתנור או בתרוייהו

(ג) ברם

(i) מוכרח דאותן התנאים דאומרים "פטור" אית להו דפטור בין במעשה אילפס בין באפי' בתנור

(ii) דאי לאו הכי תיקשי דאותן תנאי דמשנה "היינו חכמים" כלומר דלא פליגי עלייהו דחכמים

(ד) שאלה

- (i) לכאורה רבותא היא למימר דפטור מן החלה אף אלו אפאו לעיסה בתנור לאחר שהוחלט
- (ה) תשובה
- (i) לאו רבותא היא
- (ii) דהרי קבענו דיכול להיות דר' יהודה ס"ל חידוש גדולה מזו דפטור מן החלה אפילו היכא דהדר אפאו בתנור לאחר שעשה מעשה אילפס
- (6) תוספות
- (א) לישנא ב' דר' ישמעאל בר' יוסי במשנה דאמר "חייב"
- (i) מוכרח דמשמעו דחייב בין במעשה אילפס בין באפאו בתנור
- (ii) דאי לאו הכי "היינו חכמים"
- (ב) נמצא
- (i) דר' יוחנן הוה מצי להשיב לקושיא דגמרא דס"ל כלישנא ב' דר' ישמעאל בר' יוסי
- (7) מהרש"א
- (א) שאלה
- (i) תנא קמא דרישא לבית הלל ותנא בתרא דרישא לבית שמאי דאף הם אומרים "חייב"
- (ii) האם מוכרח אשר אף הני תנאי אית להו דחייב בין במעשה אילפס בין באפי' בתנור
- (iii) דאי לאו הכי "היינו חכמים"
- (ב) תשובה
- (i) לא דיכול להיות אשר ב' תנאי הללו ס"ל אשר מעשה אילפס פטור ודיקא אפי' בתנור חייב
- (ii) ואל תיקשי דא"כ היינו חכמים
- (iii) דיכול להיות דחכמים פליגי על תנאי דרישא ככה
- (1) בעוד
- (א) דתנא קמא דרישא ס"ל אשר בית שמאי פוטרין בין באילפס בין בתנור וב"ה מחייבי בתנור ופטרי באילפס
- (ב) ודתנא בתרא דרישא ס"ל אשר בית הלל פוטרין בין באילפס בין בתנור וב"ש מחייבי בתנור ופטרי באילפס
- (2) חכמים שקמו לאחר בית שמאי ובית הלל סבירא לה
- (א) דלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בענין זה כל עיקר
- (ב) כלומר דבית שמאי ובית הלל תרוייהו סבירא להו דפטור באילפס וחייב בתנור
- (ג) ואכן
- (i) אי לאו דאמרת אשר יכול להיות דתנאים שקמו לאחר בית שמאי ובית הלל אתו לברר אשר מעולם לא נחלקו בית שמאי ובית הלל באיזה דבר
- (ii) תיקשי לך ככה
- (1) לישנא א' לר' ישמעאל בר' יוסי דאומרים "פטור"
- (א) היינו תנא קמא דרישא אליבא דבית שמאי ותנא בתרא דרישא אליבא דבית הלל

(2) ולישנא ב' לר' ישמעאל בר' יוסי דאומרים "חייב"

(א) היינו תנא קמא דרישא אליבא דבית הלל ותנא בתרא דרישא אליבא דבית שמאי

(iii) אלא מוכרח

(1) דלישנא א' דר' ישמעאל בר' יוסי אית לה דר' ישמעאל בר' יוסי אתא למימר דבין בית שמאי
בין בית הלל אית להו "פטור"

(2) ולישנא ב' דר' ישמעאל בר' יוסי אית לה דר' ישמעאל בר' יוסי אתי למימר דבין בית שמאי
בין בית הלל אית להו "חייב"

(ד) קשיא

(i) אם כן תיקשי האיך קבענו לעיל דמוכרח אשר לישנא ב' דר' ישמעאל בר' יוסי ס"ל דחייב בין
באילפס בין בתנור מטעם דאי לא כן היינו חכמים

(ii) הכא נמי נימא דאתאי חכמים למימר

(1) אשר מעולם לא היו ב' שיטות בר' ישמעאל בר' יוסי

(2) ואשר ר' ישמעאל בר' יוסי אף הוא ס"ל דבאילפס פטור ובתנור חייב

(iii) תירוץ

(1) לא מסתבר דחכמים אתו לברר שיטת ר' ישמעאל בר' יוסי

סוגיא דהללו מעשה אילפס חלק ה' – דף לז: תד"ה הדביק מבפנים ובא"ד ומיבעי לי'

בד"ה הדביק כו' דפליגי ר"י ור"ל כו' ע"כ בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים א"כ מאי כו' עכ"ל דהדביק מבפנים והרתיח מבפנים הוי טפי מעשה תנור כדאמרינן לעיל דתנור הסיקו מבפנים משא"כ מעשה אילפס הוא כל שהאור מהלך תחתיו כמ"ש התוס' בשם הירושלמי והשתא קשיא להו מאי קא מבעיא ליה לרב יוסף בהדביק מבפנים ואבוקה כו' דאפי' אם נפרש כמ"ש התוס' לקמן דלא הסיקו אלא מתבשל מהיסק שכנגדו כו' מ"מ הא ודאי לא עדיף מהדביק מבפנים והרתיח מבפנים דהוה טפי כעין מעשה תנור ואפ"ה הוה סבר רבה דפליגי ביה ולמאי דמסיק ר' זיורא נמי בהדביק מבפנים והרתיח מבחוץ דהיינו מעשה אילפס דפליגי ביה מסתמא דסברת רבה נמי קאי דפליגי נמי בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים ודו"ק:

בא"ד ומיבעי ליה כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אילפס כו' ולרב יוסף מבעיא כו' עכ"ל ר"ל כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אילפס אף על גב דדרך התנור להיות היסקו מבפנים וזה הוה היסקו מבחוץ א"ד ל"ש וחשיב מעשה אילפס אף בתנור כיון שהיה היסקו מבחוץ כעין אילפס ורב יוסף מבעי ליה בהדביק בתנור ולא היסקו כו' דאי היסקו מבפנים היינו ממש מעשה תנור דמשום דאבוקה כנגדו ודאי דלא גרע ודו"ק:

(1) הקדמה א'

- (א) בדיבור זה "מעשה אילפס" משמעו עיסה שנאפה באילפס בלא מים והדביק ולבסוף הרתיח
- (ב) לריש לקיש מעשה אילפס לא איקרי לחם ופטור מן החלה
- (ג) לר' יוחנן מעשה אילפס איקרי לחם וחייב בחלה

(2) הקדמה ב'

(א) חלק א'

- (i) עיקר תשמישו של אילפס בהדבקה בפנים והרתחה בחוץ
- (ii) עיקר תשמישו של תנור בהדבקה בחוץ והרתחה בפנים

(ב) חלק ב'

(i) אופן רתיחה נחוץ יותר מן אופן הדבקה כדי לקבוע

- (1) אלו השתמשות מסויימת של אילפס דומה יותר או פחות לעיקר תשמישו של תנור
- (2) ואלו השתמשות מסויימת של תנור דומה יותר או פחות לעיקר תשמישו של אילפס

(ii) אבוקה כנגדו אין לו ענין כלל בקביעות הללו

(ג) חלק ג' – מיני השתמשיות באילפס

(i) הדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס)

(1) היינו "מעשה אילפס ממש"

(ii) הדביק בחוץ (באופן תנור) והרתיח בחוץ (באופן אילפס)

(1) אף זה היינו "מעשה אילפס ממש"

- (2) דכל היכא דהרתיח אילפס בחוץ אין הדבקותו מן הענין כשמדמין תשמיש אילפס זה לעיקר תשמישו של תנור
- (iii) הדביק בפנים (באופן אילפס) ולא הרתיח כל עיקר דנתבשל מן חום אבוקה כנגדו
- (1) היינו "קצת כעין מעשה תנור"
- (א) דהרי לא הרתיח כל עיקר
- (ב) הדביקו באופן אילפס
- (ג) ואבוקה כנגדו אינו מן הענין
- (iv) הדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בפנים (באופן תנור)
- (1) היינו "טפי כמעשה תנור"
- (2) מחמת הרתחתו שהיתה באופן תנור ודיקא הדבקותו היתה באופן אילפס
- (3) גמרא
- (א) אמר לי רבה לר' זירא בעי מיני דעולא הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ מהו
- (ב) אמר לי ר' זירא ... הי ניהו מעשה אילפס
- (ג) אמר לי רב יוסף לר' זירא בעו מיני דעולא הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו למעלה מהו
- (4) רש"י כמבואר בתוספות ובמהרש"א
- (א) פשיטא לי לרבה אשר כל אפיות בתנור חייבין בחלה באין נפקא מינה באיזה השתמשות עשה לאפי' זו
- (ב) ורבה לא מיבעי לי אלא באפי' באילפס בהדביק מבפנים (באופן אילפס) והרתיח מבחוץ (באופן אילפס) דהוה מעשה אילפס ממש
- (ג) צד א' דאיבעיא דרבה
- (i) ר' יוחנן מודה לריש דמעשה אילפס פטור מן החלה באפי' באילפס באופן מעשה אילפס ממש
- (ii) שאלה
- (1) לצד א' באיזו אופן פליגי ר' יוחנן וריש לקיש
- (iii) תשובה
- (1) באפי' באילפס בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בפנים (כעין תנור) דהוה טפי כעין מעשה תנור
- (2) דר' יוחנן קסבר דחייב בחלה וריש לקיש קסבר דפטור מן החלה
- (ד) צד ב' דאיבעיא דרבה
- (i) ר' יוחנן פליג על ריש לקיש ואית לי דחייב בחלה
- (1) לא זו בלבד באפי' באילפס בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס) דהוה טפי כעין מעשה תנור
- (2) אלא אף זו באופן איבעיא דרבה בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס) דהוה מעשה אילפס ממש
- (ה) ר' זירא פושט לאיבעיא דרבה

- (i) צד ב' צודק
- (ii) ודר' יוחנן פליג על ריש לקיש ואית לי' דחייב בחלה
- (1) לא זו בלבד באפי' באילפס בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס) דהוה טפי כעין מעשה תנור
- (2) אלא אף זו באופן איבעיא דרבה בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס) דהוה מעשה אילפס ממש
- (5) המשך ביאור רש"י – איבעיא דרב יוסף לגבי "הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו"
- (א) לרש"י אף איבעיא דרב יוסף באפי' באילפס משתעי ברם צריכין לברר אליבא דרש"י אלו מדובר באופן דהרתיח בפנים (מהלך א') או דלא הרתיח כל עיקר (מהלך ב')
- (6) מהלך א' לאיבעיא דרב יוסף
- (א) האם פליגי ר' יוחנן וריש לקיש לגבי
- (i) אפי' באילפס בהדביק מבפנים (באופן אילפס) והרתיח מבפנים (באופן תנור) דהוה טפי כעין מעשה תנור
- (ii) ואבוקה כנגדו
- (7) תוספות
- (א) קשיא למהלך א'
- (i) הרי קבענו דאבוקה כנגדו אינו מן הענין
- (ii) ונמצא אשר אופן מהלך א' בעיקר היינו "אילפס דהדביק בפנים והרתיח בפנים דהיינו טפי כעין מעשה תנור
- (iii) ותיקשי דר' זירא כבר קבע דר' יוחנן וריש לקיש פליגי באופן זה
- (8) מהלך ב' לאיבעיא דרב יוסף
- (א) האם פליגי ר' יוחנן וריש לקיש לגבי
- (i) אפי' באילפס בהדביק מבפנים (באופן אילפס) ולא הרתיח כל עיקר (שלא כאופן תנור ושלא כאופן אילפס) דהוה קצת כעין מעשה תנור
- (ii) ואבוקה כנגדו
- (9) תוספות כמבואר במהרש"א
- (א) קשיא למהלך ב'
- (i) קבענו לעיל דר' זירא פסק גם כן דר' יוחנן וריש לקיש פליגי
- (1) בין באופן מעשה אילפס ממש
- (א) ואשר אפילו באופן זה אית לי' ר' יוחנן דחייב בחלה
- (2) בין באופן טפי כעין מעשה תנור
- (א) ואשר אפילו באופן זה אית לי' ריש לקיש דפטור מן החלה
- (ii) הרי מוכרח דבאופן קצת כעין מעשה תנור
- (1) לר' יוחנן כל שכן דחייב בחלה דאינו מעשה אילפס ממש

(2) לריש לקיש כל שכן דפטור מן החלה דלא הוי אלא קצת כעין מעשה תנור

(ב) מסקנא דתוספות

(i) מוכרח דלא כרש"י ודלא איבעיא להו לרבה ורב יוסף באפ"י באילפס כלל דנוקטין דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש בכל אופן אפיות אלו

(ii) אלא דאיבעיא להו באפ"י בתנור כדנבאר

(10) הקדמה לשיטת תוספות

(א) הי לך מיני השתמשות בתנור לפי כללים דומין לאותן דקבענו לעיל לגבי אפי' באילפס

(ב) הדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס)

(i) היינו "כעין מעשה אילפס ממש"

(ג) הדביק בחוץ באופן (תנור) והרתיח בפנים (באופן תנור)

(i) היינו מעשה תנור ממש

(ד) הדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בפנים (באופן תנור)

(i) גם אופן זה היינו מעשה תנור ממש

(1) דבדומה להא דקבענו לעיל באפ"י באילפס

(2) כל היכא דהרתיח תנור בפנים אין הדבקתו מן הענין כשמדמין תשמיש תנור זה לעיקר תשמישו של אילפס

(ה) הדביק בפנים (באופן אילפס) ולא הרתיח כל עיקר ובישל לעיסה באבוקה כנגדו

(i) היינו קצת כעין מעשה אילפס

(1) דהרי לא הרתיח כל עיקר

(2) ואינו דומה לאילפס אלא בהדבקתו

(3) ואבוקה כנגדו אינו מן הענין

(ו) שים לב

(i) דהא פשיטא לן אשר באופן תנור ממש מודה ריש לקיש דחייב בחלה

(ii) דאי לאו הכי נמצא דלעולם לא חייבין בחלה

(11) גמרא כמבואר בתוספות

(א) איבעיא דרבה

(i) הא פשיטא לן דר' יוחנן וריש לקיש פליגי בכל אופן השתמשות באילפס

(ii) ברם רבה מיבעי ככה בתנור שהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיחו מבחוץ (באופן אילפס) דהיינו כעין מעשה אילפס ממש

(1) צד א'

(א) האם מודה ריש לקיש דחייב בחלה מחמת אפייתו בתנור ולא מעלה ולא מוריד אשר אפייתו כעין מעשה אילפס ממש

(ב) ולא קאמר ריש לקיש דפטור מן החלה אלא באפייתו באילפס

(2) צד ב'

- (א) האם אף בכה"ג קסבר ריש לקיש דפטור מן החלה מחמת דהוה כעין מעשה אילפס ממש
- (ב) תשובה דר' זירא
- (i) צד ב' צודק דריש לקיש פוטר מן החלה אפ באפיי' בתנור בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח מבחוץ (באופן אילפס) דהוה כעין מעשה אילפס ממש
- (ג) איבעיא דרב יוסף
- (i) מה דינו של תנור בהדביק בפנים (באופן אילפס) ולא הרתיח כלל והניח אבוקה כנגדו לבשל לעיסה
- (ii) האם אף בזה מיקל ריש לקיש הגם דבעצם תנור הוא וגם כן אינו מעשה אילפס ממש דלא חשיב אלא קצת כעין מעשה אילפס
- (ד) שים לב
- (i) אשר לשיטת תוספות לא קבענו מה דינו של אפיי' בתנור באופן דהוה טפי כעין מעשה אילפס
- (ii) ולכן כשתדקדק תמצא אשר לשיטת תוספות אין להקשות אותה קושיא דהקשו תוספות למהלך ב' של שיטת רש"י לעיל
- (12) מהרש"א בא"ד ומיבעי לי'
- (א) שאלה
- (i) אמאי מדייק תוספות דאיבעי לי' לרב יוסף דיקא בכה"ג דלא הרתיח כלל
- (ב) תשובה
- (i) חלק א'
- (1) לא יתכן דאיבעיא לי' באופן דהדביק בפנים והרתיח בחוץ והניח אבוקה כנגדו
- (א) דהרי קבענו דלא תליא מילתא כלל באבוקה כנגדו
- (ב) נמצא דבעצם
- (i) אפיי' בתנור והדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס) והניח אבוקה כנגדו למעלה
- (ii) דינו דומה "לאפיי' בתנור והדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בחוץ (באופן אילפס)" דהיינו איבעיא דרבה אשר כבר פשט אותו ר' זירא
- (ii) חלק ב'
- (1) לא יתכן דאיבעיא לי' באופן דהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בפנים (באופן תנור) והניח אבוקה כנגדו למעלה
- (א) דהרי
- (i) אף באופן זה לא נפקא מינה באבוקה כנגדו
- (ii) ודינו דומה לאפיי' בתנור בהדביק בפנים (באופן אילפס) והרתיח בפנים (באופן תנור)
- (iii) וקבענו דהיינו מעשה תנור ממש וחייב בחלה לכולי עלמא

דף לז.

רש"י ד"ה וכן לענין לחמי תודה

[דף לז עמוד א] בפרש"י בד"ה וכן לענין לחמי תודה אם שחט הזבח עליהן כו' עכ"ל וכדמסיק אחד מכל קרבן שלא יטול פרוסה כו' אבל לענין דאקרי מצה בכה"ג פשיטא כיון דאיקרי מצה בפסח ודו"ק:

(1) ברייתא

(א) יוצאין במצה הינא

(2) גמרא

(א) שאלה

(i) מאי מצה הינא

(ב) תשובה

(i) כל שפורסה ואין חוטין נמשכין הימנה

(ג) אמר רבא וכן בלחמי תודה

(ד) קשיא

(i) פשיטא הכא לחם כתיב והכא לחם כתיב

(ה) תשובה

(i) מהו דתימא דבתודה אינו מביא פרוסה והכא כמאן דפריסא דמיא

(ii) קא משמע לן

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) מסתבר

(1) דמידי דחשוב לחם לענין מצה בפסח גם כן חשוב לחם לענין לחמי תודה

(2) ודהיה יכול להקשות לרבא "פשיטא" גם אלו לא כתיב לחם בתרוייהו

(ii) שים לב

(1) דגם כשהשיבו דליכא פשיטות

(א) מנמקין דאי לאו הך דרבא היינו יכולין למיטעי דאין יוצאין במצה הונא ללחמי תודה

מחמת דכמאן דפריסה דמי ולא חשיב "אחד מכל קרבן"

(ב) ולא מנמקין דאי לאו הך דרבא היינו יכולין למיטעי דאין יוצאין במצה הונא ללחמי

תודה מחמת דלאו לחם מיקרי

דף לז:

תד"ה דכולי עלמא ובא"ד ואף על גב דטריתא

עיין בתד"ה פרט לחלוט בסוגיא דמעשה אילפס חלק א'

תד"ה לחם שאין אפוי בתנור

עיין בתד"ה פרט לחלוט בסוגיא דמעשה אילפס חלק א'

דף לח.

תד"ה אתיא לחם

[דף לח עמוד א] בד"ה אתיא לחם כו' כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו כו' עכ"ל מלת עני קאי שפיר אכולהו משום מעשר עני שיפריש שיהיה שלו אבל מה שכתבו ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר כו' לא קאי אכהן דתרומה ודאי שלו היא ומעשר ראשון נמי איכא למ"ד ביבמות ובכתובות דלכהן נמי היא אלא משום ישראל ולוי כתבו כן דתרומה ומעשר ראשון אינו של ישראל ולוי נמי אף על גב דמעשר ראשון שלו מ"מ תרו"מ דפתיכא ביה אינו שלו ומשום כהן נקט לעיל בבריית' ולא ניטל ממנו (מע"ר) [תרו"מ {כמוגה בגנזי יוסף}] ובריית' קתני נמי ולא ניטל ממנו מע"ש והתוס' לא הזכירו אותו בדבריהם משום דלרבנן דפליגי (אדר"א) [אדר"מ] הוה מע"ש שלו (ואימעוט שפיר מלכם) [ואתי שפיר דלא אימעוט מלכם] ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) ר' מאיר אית לי' דמעשר שני ממון גבוה

(ב) שלא כמאן דאמרי דמעשר שני ממון הדיוט

(2) ברייתא דף לה:

(א) אין יוצאין ידי חובת מצה בטבל שלא הותקן כל צרכו

(i) שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר

(ii) או שנטלה ממנו מעשר ראשון ולא נטלה ממנו מעשר שני ואפילו מעשר עני

(ב) והיינו מטעם "מי שאיסורו" אשר פרטים דידי' אינן מענייננו

(3) גמרא דידן בדף לז:

(א) כדי לצאת ידי חובת מצה בפסח איצטריך אשר מצה "שלכם" חשיב

(i) וכיון דלר' מאיר מעשר שני ממון גבוה הוא

(ii) אין יוצאין לדידי' במצה של מעשר שני

(4) תוספות

(א) קשיא

(i) לכאורה טבל דלא הותקן כראוי נמי לא מקרי שלכם

(ii) ואמאי איצטריכא לברייתא טעמא "דמי שאיסורו" למילף דאין יוצאין ידי חובת מצה בטבל

(ב) תירוץ רשב"א

(i) איצטריך לטעמא "דמי שאיסורו"

(1) באופן דמה שיפריש מן הטבל יהא שלו

(2) דבאופן זה מקרי שלכם אף מקודם להפרשה

(ii) "כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר ראשון"

(5) מהרש"א

(א) שיעור דברי רשב"א היינו

- (i) אם הוא כהן עני
- (ii) או לוי עני ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר ראשון
- (iii) או ישראל עני ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר ראשון
- (ב) שאלה
- (i) למה לא איצטריך לאוקים הך "ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר ראשון" אף לגבי כהן
- (ג) תשובה
- (i) תרומה ודאי מצי כהן להפריש לעצמו
- (ii) ואף מעשר ראשון מצי להפריש לעצמו למ"ד ביבמות אשר מעשר ראשון בין לכהן בין ללוי
- (ד) שאלה
- (i) אמאי איצטריך לאוקים הך "ונטל ממנו כבר תרומה ומעשר ראשון" לענין לוי
- (ה) תשובה
- (i) תרומה פשיטא דאינו שלו
- (ii) ומעשר ראשון
- (1) אף למ"ד דס"ל אשר מעשר ראשון ללוי
- (2) מ"מ פתיכא בי' תרומת מעשר דאינה שלו
- (ו) קשיא
- (i) קבענו דבריייתא בדף לה: קתני דמחמת דרוש "מי שאיסורו" אין יוצאין בעיסה שלא הופרש ממנו מעשר שני
- (ii) עכשיו
- (1) כיון דר' מאיר אית לי' אשר מעשר שני ממון גבוה
- (2) אמאי לא הוצרך רשב"א לנמק אף בגוונא זו טעמא דלא סמכא ברייתא על הא דמעשר שני לא מיקרו "שלכם" אליבא דר' מאיר
- (ז) תירוץ
- (i) רשב"א נקט דבריייתא לגבי מעשר שני אתיא כרבנן דר' מאיר דאית להו אשר מעשר שני ממון הדיוט
- (ii) ודמחמת דמפרישו לעצמו שיהא ממונו מיקרו שלכם

תד"ה אבל חלתו

בד"ה אבל חלתו כו' א"נ כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכל מושבות עכ"ל הכא לענין דינא קמבעיא ליה אי נפק בחלת מעשר שני ושפיר איכא למימר כההיא תירווצא בתרא כיון דמדרבנן אין למעשר שני טהור פדיון דמחיצה לקלוט מיהת מדרבנן אינו נקרא נאכל בכל מושבות ואינו יוצא י"ח מצה דכה"ג אמרינן לעיל דאינו יוצא י"ח מצה בטבל טבול מדרבנן כיון דאיסורא דרבנן רביע עליה אבל לעיל דפריך אקרא ומה ראית ומשני כדר"א ודאי דליכא למימר הכי דאי הוה סבר מחיצה לקלוט דרבנן לא הוה אצטריך ליה למימר כדר"א דהא אדאורייתא קאי וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

- (1) הקדמה א'
 - (א) בכורים נאכלין דיקא בירושלים
 - (2) הקדמה ב'
 - (א) כל עוד שלא העלוהו למעשר שני לירושלים נאכל בכל מושבות על ידי פדיי'
 - (3) הקדמה ג'
 - (א) מחיצות קולטות למעשר שני
 - (ב) דמשנכנס מעשר שני לירושלים אינו נפדה אף אלו לאחר כך יצא מירושלים
 - (4) הקדמה ד'
 - (א) פליגי במסכת תענית באלו מחיצות קולטות דאורייתא או דרבנן
 - (5) הקדמה ה'
 - (א) אלו מחיצות קולטות מדרבנן ולא מדאורייתא
 - (ב) אז מדאורייתא – אבל לא מדרבנן – מותר לפדות מעשר שני שיצא חוץ לעיר אפילו לא נטמא
 - (6) הקדמה ו'
 - (א) ר' אליעזר אית לי'
 - (i) דאף אלו מחיצות קולטות דאורייתא
 - (ii) מעשר שני שנטמא פודין אותו בכל מקום
 - (7) ברייתא בדף לו.
 - (א) ר' עקיבא
 - (i) כתיב בכל מושבותיכם תאכלו מצות ולכן אין יוצאין ידי חובת מצה אלא אם כן נאכל בכל מושבות
 - (ii) השתא
- (1) מן קרא זה הוה ממעיטינן בין בכורים בין מעשר שני דהרי תרווייהו – כולל מעשר שני לאחר שהעלוהו לירושלים וקולטו מחיצות – אינן נאכלין אלא בירושלים
- (2) ברם
- (א) מצות מצות ריבה
- (ב) ולר' עקיבא מוקמינן לאותו ריבוי למעשר שני אף אלו לא נטמא – ולא לבכורים

(ג) משום דמיהת לר' אליעזר מעשר שני שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים ונאכל בכל מושבות

(8) תוספות

(א) קשיא

- (i) למאן דאמר אשר מחיצות קולטות דרבנן ולא דאורייתא
 - (ii) אז מדאורייתא – אבל לא מדרבנן – מותר לפדות מעשר שני שיצא חוץ לעיר אפילו לא נטמא
 - (iii) ומאחר דנאכלין בכל מושבות פשיטא דאדם יוצא בהן חובת מצה
- (ב) תירוץ כמבואר במהרש"א
- (i) מיהת מדרבנן קולטות מחיצות ומיהת מדרבנן אין לפדותו אחר שנטמא
 - (ii) הרי סוף כל סוף אינו נאכל בכל מושבות
 - (iii) השוה להא דאמרינן בדף לה: דאינו יוצא בטבל דרבנן

(9) מהרש"א ד"ה אבל חלתו

(א) תדע דלא קבענו אלא לענין דינא אשר מעשר שני בעצם מיקרי "אין נאכלין בכל מושבות" אפילו למאן דאמר דמחיצות קולטות דרבנן

(ב) ברם

- (i) סוגיא דגמרא דמקשה "מאי ראית" ומנמק דמוקמינן ריבוי דאורייתא למעשר שני מכח מימרא דר' אליעזר
- (ii) מוכרח דס"ל דמחיצות קולטין דאורייתא
- (iii) דהרי

(1) למ"ד מחיצות קולטין דרבנן

(2) מדאורייתא לא איצטריך ריבויא דקרא למעשר שני

תד"ה או דלמא הואיל

בד"ה א"ד הואיל כו' כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר עכ"ל ר"ל דאי לאו דר"א דשם מעשר לחודיה נאכל בכל מושבות מה"ט דהואיל ולא קרא לו שם מעשר ודאי לא הוה קרוי מעשר נאכל בכל מושבות כמ"ש התוס' לעיל גבי ביכורים והא דאמרי' בחלה הואיל ולא קרי לה שם היינו משום דשם חלה לחודיה נאכל בכל מושבות כמ"ש לעיל ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) בכורים נאכלין דיקא בירושלים

(2) הקדמה ב'

(א) כל עוד שלא העלוהו למעשר שני לירושלים נאכל בכל מושבות על ידי פדיו'

(ב) ברם

(i) משנכנס מעשר שני לירושלים

(ii) אינו נפדה אף אלו לאחר כך יצא מירושלים

(3) הקדמה ג'

(א) ר' אליעזר אית לי'

(i) דמעשר שני שנטמא פודין אותו בכל מקום

(4) ברייתא בדף לו.

(א) ר' עקיבא

(i) כתיב בכל מושבותיכם תאכלו מצות ולכן אין יוצאין ידי חובת מצה אלא אם כן נאכל בכל מושבות

(ii) השתא

(1) מן קרא זה הוה ממעיטין בין בכורים בין מעשר שני דהרי תרוייהו – כולל מעשר שני לאחר שהעלוהו לירושלים – אינן נאכלין אלא בירושלים

(2) ברם

(א) מצות מצות ריבה

(ב) ולר' עקיבא מוקמינן לריבוי למעשר שני אפילו היכא דלא נטמא - ולא לבכורים

(ג) משום לר' אליעזר מיהת מעשר שני שנטמא פודין אותה אפילו בירושלים ונאכל בכל מושבות

(5) גמרא דידן

(א) בעי ר' שמעון בן לקיש

(i) לר' עקיבא דאדם יוצא ידי חובתו במעשר שני בירושלים

(ii) מהו שיצא אדם בחלה של מעשר שני בירושלים

(ג) צד א' דאיבעיא

(i) אין אדם יוצא בחלה של מעשר שני בירושלים

(ii) והיינו טעמא

(1) דשלא כמעשר שני שלא הופרש לחלה

(א) אשר לדברי ר' אליעזר נפדה בכל מקום מיהת כשנטמא

(ב) ולכן מוקמינן לריבוי למעשר שני אפילו היכא שלא נטמא

(2) לגבי מעשר שני שהופרש לחלה

(א) לית' להך דר' אליעזר מפני דחלה שנטמאת יוצאת לשריפה ולא נפדית

(ב) ולכן לא מקמינן לריבוי לגבי מעשר שני שהופרש לחלה

(ד) צד ב' דאיבעיא

(i) "הואיל" – שלא כביכורים – מעשר שני שהוא חלה הי' נאכל בכל מושבות מכח ריבויא והך דר אליעזר אלו לא הי' לו שם חלה

(ii) מוקמינן לריבויא למעשר שני אף כשיש לו שם חלה

(6) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קושיא א'

(i) מאי שנא ברייתא דלעיל

(1) דקתני דאין אדם יוצא ידי חובתו בבכורים

(2) ולא אמרינן דיוצא אדם חובתו בבכורים הואיל דאי לא קרי עלי' שם ביכורים הי' מיקרי נאכל בכל מושבותיכם

(ב) קושיא ב'

(i) לגבי מעשר שני אמאי איצטריך הך דר' אליעזר

(ii) נימא דמעשר שני מיקרו נאכל בכל מושבות "הואיל" דנאכל בכל מושבות כל זמן שלא העלהו לירושלים

(7) תירוץ

(א) חלק א'

(i) לא אמרינן הואיל אלא היכא

(1) דמחמת צירוף דינים

(א) כגון דין חלה ודין מעשר שני אשר נצטרפו בחלת מעשר שני

(ב) אין דבר נאכל בכל מושבות

(2) ועוד

(א) דעל ידי דמפריכין לצירוף מכח הואיל

(ב) אז כל דין לחודי' מיקרי נאכל בכל מושבות כמו שהוא

(ii) כגון בחלת מעשר שני אשר לאחר שהופרך הצירוף

(1) חלה לחודה כמות שהיא נאכלת בכל מושבות

(2) ומעשר שני לחודי'

(א) כמות שהוא בירושלים מיקרו נאכל בכל מושבות על סמך ריבויא והך דר' אליעזר

(ב) חלק ב'

(i) לא אמריןן הואיל

(1) היכא דאף לאחר שהופרך הצירוף איכא שם לחודי' אשר כמות שהוא עכשיו בירושלים אינו נאכל בכל מושבות ואינו ראוי לצאת בו ידי חובת מצה

(2) ולכן

(א) לבכורים לא אמריןן הואיל ואי לא קרא עלי' שם בכורים הי' נאכל בכל מושבות

(ב) ולגבי מעשר שני בירושלים לא אמריןן הואיל אי לא העלוהו לירושלים הי' נאכל בכל מושבות

(ג) ומצי לצאת ידי חובת מצה דיקא מכה ריבויא והך דר' אליעזר

תד"ה ר' יהודה אומר יקבר

בד"ה ר"י אומר כו' נטמא אין לא נטמא לא כו' אלמא לקוח לרבנן נמי אינו נפדה טהור כו' עכ"ל והגירסא שלפנינו בפ' איזהו מקומן אינו כן אלא דה"ג התם והרי מעשר דהוא נפדה ואילו לקוח אינו נפדה דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה ר"י אומר יקבר כו' והשתא מר"י פריך ולא מרבנן ושפיר איכא למימר לרבנן דלקוח נפדה טהור ברייתוק מקום אפי' מדרבנן ועיין בר"ש בפ"ג דמעשר שני דפירש שני הגירסאות הללו וק"ל:

דף לח:

גמרא רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות וכו'

[דף לח עמוד ב] גמ' רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות כו' ואין להקשות כיון דלא היה בכמה חלות רק רביעית שמן ע"כ גם מים היו בו וא"כ ה"ל מי פירות עם מים דממהר יותר להחמיץ ואמאי יוצא בהן בפסח אם עשאן למכור די"ל דשאני התם דכהנים זריזין הן כדאמרי' לעיל גבי פושרין ועי"ל כיון דלא הוי רק רביעית לכמה חלות אינו ממהר להחמיץ בשביל דבר מועט כזה יותר מאילו היה הכל מים דמשום ה"ט קאמר דלא הוה מצה עשירה ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) "ושמרתם את המצות"

(ב) עביד לה שמירה לשם מצה

(2) משנה דף לה: כמבואר בגמרא בסוגיא דידן

(א) חלות תודה

(i) עשאן לעצמו אין יוצא בהן

(1) מפני שמשמרות לשום זבח

(ii) עשאן לימכר יוצא בהן

(1) מפני שאין משמרות לשום זבח

(3) גמרא

(א) קשיא

(i) ותיפוק לי' דנילושין בשמן והוה מצה עשירה דאין יוצאין בה ידי חובת מצה

(ב) תירוצין

(i) רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות ואין כאן עושר

(4) תוספות ד"ה ומי פירות אין מחמיצין בדף לה:

(א) רבינו תם

(i) מי פירות אין מחמיצין כל עיקר

(ii) מי פירות דמעורבים במים ממהרים להחמיץ יותר ממים לחודי'

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) כיון דלא היתה רק רביעית שמן לכמה חלות

(ii) מוכרח דעירב השמן במים ללישה

(iii) וא"כ ממהרות להחמיץ והיאך יוצאין בחלות תודה כשעשאן לימכר

(ב) ב' תירוצים

(i) תירוצין א'

- (1) מנחות שאני דלישה דידהו בכהנים זריזין או במקום כהנים זריזין
- (2) בדומה להא דקבענו בדף לו. דלשין למנחות בפושרין מחמת דכהנים זריזין וכו'

(ii) תירוץ ב'

- (1) שיעור שמן של מנחות לא מספיק לחלות תודה למהר להחמיץ
- (2) כמו דקבענו אשר שיעור שמן של מנחות לא מספיק לחלות תודה ליקרא מצה עשירה

תד"ה זאת אומרת

תוס' בד"ה זאת אומרת כו' דהא ר"מ דקתני בהאי לישנא כו' דאמר התם מ"ט דר"מ כו' ומנחה ונזירות ישרות כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוה גרסי בברייתא מנחה ונזירות קרבין אבל בנוסחת גמרות שלפנינו גרסינן בהדיא בברייתא הכי מנחה ונזירות קרבין דר"מ ע"ש וק"ל:

תד"ה נאכלים בנוב וגבעון

בד"ה נאכלין בנוב כו' היכי ממעט ביכורים מבכל מושבות והא ביכורים הוה חובה כו' עכ"ל יש לדקדק דהך קושיא גופה שהקשו הכא בשם הר"נ גאון הקשו התוס' כבר לעיל בפשיטות אמעשר שני דקתני התם בהדיא דנאכל בנוב וגבעון בכל ערי ישראל ול"ל לתלמודא למימר כדר"א וכן הקשו קושיא זו גופה לעיל בפשיטות גבי ביכורים וי"ל דהא דאמרי' התם מעשר שני בזמן נוב וגבעון נאכל בכל ערי ישראל היינו לר"ש דאמר חובות שאין קבוע להם זמן כגון מעשר בהמה לא קרבו בנוב וגבעון ואתקש מעשר דגן למעשר בהמה אבל לר' יהודה מסיק התם דבעי לאוכלן בנוב וגבעון והשתא לא קשיא לר"נ גאון לעיל במעשר שני כיון דלר"י אינו נאכל בכל מושבות אפילו בזמן נוב וגבעון ניחא ליה למימר לכ"ע דיש לו היתר במושבות כדר"א ולא קשיא ליה אלא גבי ביכורים דממעט ליה לכ"ע בין לר"י הגלילי בין לר"ע מבכל מושבות הא אפילו לר"ש דאין קרב בנוב וגבעון אלא חובות הקבוע להן זמן הא ביכורים נמי חובות הקבוע להן זמן הן כמו פסח קרבו שם ונאכל בכל ערי ישראל כמו פסח שהוא קדשים קלים ועוד נראה לפי גירסת ספרים שלנו דל"ג במתניתא התם ומעשר שני נאכל בכל ערי ישראל וכ"כ התוס' שם דיש ספרים דל"ג ליה ומסיק התם דמתני' אתיא כר"ש דמעשר בהמה שהוא חובות שאין קבוע להן זמן לא קרבו התם ואתקיש ליה מעשר דגן והשתא מה"ט דאתקש למעשר בהמה לא יהא נאכל כלל ומעשר שני אין לו תקנה אלא בפדיון כמו מעשר בהמה דלא קרבו ואין נאכלין אלא במומן לבעלים כמ"ש התוס' שם והשתא לר"ש לא תקשי ליה לר"נ כלל במעשר שני שהרי אינו נאכל כלל בזמן נוב וגבעון אלא מביכורים הוא דקשיא ליה דה"ל חובות הקבוע להם זמן כמו פסח דקרבו ונאכל בכל ערי ישראל ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) ברייתא בדף לו: לר' עקיבא

(i) יכול יצא אדם ידי חובת מצה בבכורים

(1) ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות

(2) מצה הנאכלת בכל מושבות יצא וכו'

(ii) יכול שאני מוציא אף מעשר שני דגם כן לא נאכל אלא בירושלים

(1) ת"ל מצות מצות ריבה

(iii) מה ראית לרבות מעשר שני ולהוציא בכורים

(1) מרבה אני מעשר שני שיש לו היתר בכל מושבות כדר' אליעזר

(2) דא"ר אליעזר מעשר שני שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים

(ב) שים לב בדרך אגב אשר ר' יוסי הגלילי

(i) אית לי' כר' עקיבא דאין אדם יוצא חובת מצה בבכורים

(ii) ופליג אר' עקיבא במעשר שני דר' יוסי אית לי' אשר אין אדם יוצא ידי חובת מצה במעשר שני

(2) הקדמה ב'

(א) משנה דף לה.

(i) חלות תודה עשאן לעצמו אין יוצא בהן מטעם שאינו מעניינו

- (ב) גמרא דף לח:
- (i) קשיא
- (1) ותיפוק לי' דהיינו טעמא דאין יוצא בהן
- (2) דחלות תודה אין נאכלין אלא בירושלים לפנים מן החומה
- (ii) תירוץ
- (1) אמר ריש לקיש זאת אומרת חלות תודה נאכלין בנוב וגבעון
- (3) סוגיא בפרק בתרא דזבחים הובא בסוגיין בדף לו: בתד"ה דאמר ר' אליעזר ומבואר עוד בתוספות דידן
- (א) לר' שמעון בזמן נוב וגבעון
- (i) חובות הקבועות להן זמן כפסח נאכלין בכל מקום
- (ii) מעשר שני שלא קבוע לו זמן
- (1) לגרסא א' נאכלין בכל ערי ישראל
- (2) לגרסא ב' לא הי' נאכל כל עיקר
- (ב) לר' יהודה בזמן נוב וגבעון
- (i) חובות הקבוע להן זמן נאכלין בכל ישראל
- (ii) מעשר שני שלא קבוע לו זמן נאכלין בנוב וגבעון ולא בכל ישראל
- (4) תוספות דף לו:
- (א) הקדמה
- (i) קבענו לריש לקיש
- (1) דמחמת דחלות תודה בזמן נוב וגבעון נאכלו בכל ישראל
- (2) מיקרי נאכלין בכל מושבותיכם
- (ב) קשיא א' מבוססת על גרסא א' דר' שמעון
- (i) השתא דקבענו אשר מעשר שני גם כן הי' נאכל בכל ישראל בזמן נוב וגבעון
- (ii) אמאי איצטרכי למסמך על הך דר' לאליעזר לנמק הא דמעשר שני מיקרי נאכל בכל מושבות
- (ג) קשיא ב'
- (i) ביכורים נמי נאכלו בכל ערי ישראל בזמן נוב וגבעון
- (ii) "דמאי שנא ממעשר שני"
- (iii) ואמאי אימעוט בברייתא בדף לו: מלצאת ידי חובת מצה משום דאינו נאכל בכל מושבות
- (5) תוספות דידן בד"ה נאכלין בנוב וגבעון
- (א) קושיית רבינו נסים גאון
- (i) לכאורה בכורים חשיבי חובות הקבוע להם זמן
- (ii) ולכן מובן דנאכלו בכל ישראל בזמן נוב וגבעון דומיא דפסח
- (iii) ותקשי דמאי שנא בכורים מחלות תודה דמחמת דחלות תודה נאכלו בכל ישראל בזמן נוב וגבעון מיקרי נאכלין בכל מושבות

(6) מהרש"א

(א) קשיא א'

- (i) קבענו אשר תוספות בדף לו: הוקשו קושיות כעין זה בין לבכורים בין למעשר שני
- (ii) ואמאי מייתי רבינו נסים גאון קושיא זו לגבי בכורים עוד הפעם

(ב) קשיא ב'

- (i) אמאי לא מקשה רבינו נסים גאון קושייתו גם כן למעשר שני

(ג) קשיא ג'

- (i) אמאי לא קא סמיך רבינו נסים קושייתו לבכורים על "מאי שנא ממעשר שני"
- (ii) בדומה לתוספות בדף לו:

(ד) תירוץ

(i) קבענו

- (1) דדיקא ר' שמעון לפי גרסא א' סבירא לי' אשר מעשר שני הי' נאכל בכל ישראל בזמן נוב וגבעון
 - (2) מה שאין כן ר' שמעון לפי גרסא ב' דס"ל אשר מעשר שני לא הי' נאכל כל עיקר בזמן נוב וגבעון
 - (3) ומה שאין כן ר' יהודה דס"ל אשר מעשר שני לא הי' נאכל אלא בנוב וגבעון בזמן נוב וגבעון
- (ii) מובן
- (1) דכדי ליישב אף לגרסא ב' דר' שמעון ואף לר' יהודה דמעשר שני מיקרו נאכל בכל מושבות
 - (2) שפיר הוצרכו בגמרא למיסמך על ריבוי ומימרא דר' אליעזר
- (iii) ולכן לא הקשה רבינו נסים קושייתו אלא לבכורים
- (1) דהגם דליכא למיסמך על "מאי שנא ממעשר שני" לגרסא ב' דר' שמעון ולר' יהודה דס"ל דמעשר שני לא הי' נאכל בכל ישראל בזמן נוב וגבעון
 - (2) מ"מ לכאורה בכורים חוב הקבוע להן זמן הן בדומה לקרבן פסח
 - (3) ולכן קשה דלכולי עלמא הוה לה לגמרא למימר אשר מיהת בכורים נאכלו בכל ישראל בזמן נוב וגבעון

דף לט.

גמרא אף מרור מין זרעים כו'

דף לט עמוד א] גמרא אף מרור מין זרעים כו' לאו דוקא אלא מין ירקות הן כדקתני במתני' וכדמסיק לקמן אלא דקרו להו נמי מין זרעים כדלקמן במתני' ה' זרעונין והיינו ה' ירקות וק"ל:

תד"ה ואימא הירדוף

תוס' בד"ה ואימא הירדוף כו' ה"ג ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי כו' עכ"ל וכן
הא דמשני גבי הרזיפי מה מצה שנקחת בכסף מעשר ה"ה דה"מ לשנויי הכי לפי פירש"י
דהרזיפי סם המות לבהמה הוא וגבי הירדוף נמי ה"מ לשנויי כדמשני גבי הרזיפי דאינה
נקחת בכסף מעשר שני אלא דמשני שפיר טפי וק"ל:

(1) הקדמה

(א) מצה איתקש למרור דכתיב "על מצות ומרורים"

(ב) עיין רש"י בדף לו. ד"ה מצה

(2) משנה

(א) מרור מין ירק

(3) גמרא

(א) שאלה

(i) ממאי דהאי מרור מין ירק הוא

(ii) ואימא הירדוף שהוא עץ מר

(ב) תשובה

(i) דומיא דמצה דהקישן קרא

(1) מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים

(ג) שאלה

(i) ואימא הרזיפו שהוא מין זרע וסם המות לבהמה

(ד) תשובה

(i) דומיא דמצה

(ii) מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור וכו'

(iii) משא"כ הרזיפו דאינו פרי מאכל ולכן אינו ניקח בכסף מעשר

(4) תוספות

(א) קשיא

(i) בסוכה דף לב: מבארין דהדס לאו הירדוף היא משום דכתיב "דרכיה דרכי נועם" והירדוף לאו
נועם הוא

(ii) ואמאי לא מתרצין באופן זה בגמרא דידן

(ב) תירוץ

(i) עדיפא לי' לתרץ דבעינן מרור דומיא דמצה דמין זרעים היא

(ii) משא"כ הדס דלא הקישה קרא למצה

(iii) והלכך לגבי הדס מוכרח לתרץ בדרכי' דרכי נועם

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) בגמרא דידן פירשו דמרור אינו הרזיפי

(1) מטעם "דומיא דמצה מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור"

(2) אמאי לא מקשי תוספות כאן כדלעיל דנפרש דטעמא משום דרכי' דרכי נועם

(ב) תירוץ

(i) עדיפא לה לגמרא לתרץ דומיא דמצה שניקחת בכסף מעשר

(ג) קשיא

(i) ממעיטינן להירדוף מחמת דבעינן מה מצה מין זרעים וכו'

(ii) וממעיטינן להירדוף מחמת דבעינן מה מצה שניקחת בכסף מעשר וכו'

(iii) השתא

(1) מסתברא דאין למעט הירדוף מטעם דבעינן מה מצה מין זרעים

(2) דהרי הירדוף מין זרע היא

(iv) אבל קשה

(1) אמאי לא ממעיט להירדוף מטעם דבעינן מה מצה שניקחת בכסף מעשר

(ד) תירוץ

(i) עדיפא לן ביותר לתרץ דומיא דמצה מה מצה מין זרעים

(ii) עדיפא לן קצת לתרץ דומיא דמצה מה מצה ניקחת בכסף

(iii) באין ברירה סמכינן על תירוץ דדרכי' דרכי נועם

דף לט:

גמרא למימרא דירקות אלימא מזרעים

דף לט עמוד ב] גמרא למימרא דירקות אלימא מזרעים כו' דליכא למימר דה"ק אבל בירקות לא בעי כ"כ הרחקה דמשמע דרב להקל קאמר דזרעין בערוגה א' ולא להחמיר מיהו בפשיטות ה"מ למפרך היאך ס"ד למימר דה"מ בזרעין הא תנן בהו אין זרעין אותן בערוגה א' ויש ליישב דאימא דלא קאי אערוגה אחת דו' טפחים ודו"ק:

(1) ברייתא

(א) ערוגה שהיא בת ששה טפחים על ששה טפחים

(ב) זרעין בתוכה חמשה זרעונים

(2) גמרא דף לט. כמבואר ברש"י

(א) אמר רבה בר רב הונא אמר רב

(i) ירקות מרור כולן נזרעין כהלכתן בערוגה אחת

(ב) קשיא

(i) כבר תנינא אשר

(1) ערוגה שהיא בת ששה על ששה טפחים

(2) זרעין בתוכה חמשה זרעונים וכו'

(ג) תירוץ

(i) מרור מין ירק

(ii) מהו דתימא דהך ברייתא לא איתני אלא לזרעונים אבל ירקות לא

(iii) קא משמע לן

(3) מהרש"א

(א) ב' מהלכים לפירוש תירוץ דגמרא

(i) מהלך א'

(1) מהו דתימא הני מילי בזרעונים אבל בירקות לא דינקי טפי ואלימא ביחס זרעונים ואיצטריך לירקות ערוגה גדולה משש על שש

(2) קא משמע לן רב לקולא דאף ירקות נזרעין חמשה מינין בערוגה של שש

(ii) מהלך ב'

(1) מהו דתימא הני מילי בזרעונים דאלימא וינקי טפי אבל בירקות לא דינקי פחות מזרעין וסגי להו ערוגה פחות משש על שש

(2) קא משמע לן רב לחומרא דאף לירקות איצטריך ערוגה של שש על שש

(ב) ברם

(i) גמרא נוקטת אשר מלישנא דרב משמע

(1) דלהקל בא ולכן מהלך א' צודק

- (2) ואשר ירקות אלימא
- (ii) ולכן מובן הא דמקשי בהמשך דגמרא כדלהלן
- (4) המשך דגמרא
- (א) קשיא
- (i) למימרא דירקות אלימא מזרעים
- (ii) והתנן בהיפוך
- (1) רישא
- (א) כל מיני זרעים אין זורעין בערוגה אחת
- (2) סיפא
- (א) כל מיני ירקות זורעין בערוגה אחת
- (iii) ומוכח אשר זרעים אלימא
- (5) המשך מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) אף בלי מימרא דרב תיקשי דברייתא סותרת למשנה
- (1) דבברייתא תניא דזרעים נזרעין בערוגה אחת
- (2) וברישא דמשנה קתני אשר זרעים אין נזרעין בערוגה אחת
- (ב) תירוץ
- (i) חלק א'
- (1) ברישא דמשנה לא קתני מדתה של אותה "ערוגה אחת" אשר זרעים אין נזרעין בתוכה
- (2) והוה מצינא ליישב אשר רישא דמשנה כיוונה ככה
- (א) זרעים אין נזרעין בערוגה אחת **שהיא פחותה משש אלא צריכה שש על שש**
- (3) בהתאם לברייתא דקתני בה אשר ערוגה בת שש זורעין בה חמשה זרעונים
- (ii) חלק ב'
- (1) ברם
- (א) השתא דנוקטין אשר רב אית לי' דירקות אלימא וינקי טפי
- (ב) ליכא למימר דרישא דמשנה לגבי זרעים קמילף דאין זורעין בערוגה אחת של פחות משש
- (2) דאם כן
- (א) איצטריך לאוקמא לסיפא דמשנה לגבי ירקות דנזרעין בערוגה אחת אשר הכא נמי בערוגה פחות בשש משתעי
- (ב) וזאת לא יתכן אשר ירקות דאלימא סגי להן ערוגה פחות משש ולזרעים דתשישי לא סגי ערוגה פחות משש

רש"י ד"ה כעין דאורייתא תיקון

בפירש"י בד"ה כעין דאורייתא תיקון ואין לו היתר במושבות כו' מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות אף כו' עכ"ל הוא מגומגם דלר"י הגלילי קיימין ולא ממעט מעשר שני מבכל מושבות אלא מעוני שאינו נאכל באנינות ולפי מה שכתבנו לעיל לפרש"י בחומש דממעט מעשר שני ממושבותיכם והיינו לר"י הגלילי ולזמן בית עולמים ניהא גם הכא דנקט מושבות לזמן בית עולמים ולא נקט עוני דלא אצטריך אלא לנוב וגבעון וק"ל:

(1) עיין תד"ה ור' יוסי הגלילי בדף לו:

דף מ.

גמרא אמר שמואל וגמרא מצוה ללתות

דף מ עמוד א] גמרא אמר שמואל חטין של מנחות אין לותתין אותם וקא קרי להו סולת כו' יש לדקדק אמאי לא פריך בפשיטות כיון דחטין של מנחות אין לותתין משום דלתיתה בזריזין ולא במקום זריזין כדאמר' לעיל אמאי שרי רבא לתיתה במצת מצוה דלתיתה נמי בזריזין ולא במקום זריזין דלענין לישת פושרין מפלגינן לעיל בין מצת מנחות דאיתיה במקום זריזין ובין לישת פושרין דמצת מצוה ולתיתה דמנחות דליתנייהו במקום זריזין אבל לתיתה בין הכא ובין הכא ליכא במקום זריזין ויש ליישב דרבא פליג אשמואל וסבר דלתיתה שרי נמי במנחות ודו"ק:

שם מצוה ללתות כו' אי לא דבעי לתיתה שימור למאי כו' דאי לאו דבעי לתיתה ובעי שימור משום דשרי לתיתה לא אצטריך לכתוב ושמרתם כיון דסגי בלא"ה לא ילתות ולא תיבעי ליה שימור וק"ל:

(1) גמרא

(א) אמר רבא מותר ללתות חטין למצה בפסח

(ב) והא ראי'

(i) דתנן יוצאין ידי חובת מצה בפסח בפת נקי'

(ii) ואי אפשר לעשות פת נקי' בלי לתיתה

(2) קשיא

(א) איתא בדף לו.

(i) דאמר שמואל חטין של מנחות אין לותתין אותן משום דחיישינן לאיחמוצי

(ii) ואפילו הכי איקרי סולת

(ב) הרי דאפשר להשיג סלת נקי' בלי לתיתה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא מקשי עוד לרבא מהא גופה דשמואל חייש לאיחמוצי לקרבן מנחה

(ii) ומאותו חשש גופה מוכן דאסור ללתות למצה בפסח

(ב) תירוץ

(i) רבא מצי פליג על שמואל ולמימר דלא חוששין לאיחמוצי בין למנחות בין למצה בפסח

(ii) ואפ"ה

(1) מקשין שפיר לרבא מהך דשמואל

(2) דמיהת מוכח מדברי שמואל דבמציאות אפשר לנקי' בלא לתיתה

(4) המשך דגמרא כמבואר במהרש"א

(א) מצוה ללתות דכתיב ושמרתם

(ב) "אי לא דבעי לתיתה שימור למאי"

(5) והכי פירושו

(א) אי מצוה ללתות מובן דילתות ויצטרך שימור שלא יחמיץ

(ב) אבל

(i) אי שרי ללתות ואינו מצוה

(ii) אמאי איצטריך למיכתב ושמרתם

(iii) לא ילתות ולא יצטרך לשמור

דף מ:

תד"ה אבל עושהו

דף מ עמוד ב] תוס' בד"ה אבל עושהו כו' ואנו מפטירין השמים כסאי וכן הוא בפסיקתא כו' עכ"ל אבל בפ' בני העיר לא כתבו התוס' כן ע"פ הפסיקתא שם וז"ל אהא דאמרי' ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם [חזון] וגו' ואין אנו עושין כן אלא מפטירין בירמיה שמעו דבר ה' וגו' כו' ע"פ הפסיקתא כו' עכ"ל ע"ש ויש ליישב דבריהם דהכא ע"פ הפסיקתא דה"פ דנהגינן ע"פ הפסיקתא לומר בכל השנים חזון בשבת שלפני ט' באב ולא בר"ח אב שחל להיות בשבת ובהפטרות שמעו דבר ה' ג"כ ע"פ הפסיקתא נוהגינן כן ברוב השנים אלא כשחל ר"ח אב בשבת נדחית מפני הפטרת ר"ח דהיינו השמים כסאי דתדיר ושאינו תדיר כו' ודו"ק:

(1) תוספות

(א) בכמה דברים אנו סומכין על ספרים חיצונים ומניחין גמרא שלנו

(i) דבמגילה אמרינן ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חזון

(ii) ואף על פי כן על סמך פסיקתא מפטירין אנחנו באותה שבת השמים כסאי כמו בכל שבת ראש חדש

(2) מהרש"א

(א) קשיא

(i) במגילה כתבו תוספות אליבא דפסיקתא דבראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין בשמעו דבר ד' בירמי' ב'

(ב) תירוץ

(i) סדרן כדלהלן

(1) קורין חזון בשבת לפני תשעה באב אשר לא יתכן שיחול בו ראש חדש

(2) קורין שמעו דבר ד' בשבת הקודמת אם לא חל ראש חדש בו

(1) אבל

(א) כשחל ראש חדש באותה שבת הקודמת

(ב) מפטירין השמים כסאי כמו בכל ר"ח

(ג) דתדיר קודם

תד"ה האילפס

בד"ה האילפס כו' ונראה דאפילו שמואל כו' ובשילהי מסכת עבודת כוכבים כו' ובירושלמי כו' עכ"ל כל דבריהם כאן אינן ברורין בזה ועיין במקומו בפרק כירה שם תמצא דבריהם מסודרים על נכון וק"ל:

תוספות בא"ד והא דאמרינן

בא"ד והא דאמרינן בפרק כירה דשרי חם לתוך צונן כו' י"ל כו' הואיל והצונן של מטה מים שהוא דבר המתערב כו' עכ"ל הלשון מגומגם דההיא דבפרק כיצד צולין חם לתוך צונן נמי איירי בכה"ג שהצונן שלמטה הוא דבר המתערב כגון חלב ואפ"ה קאמר דקולף אלא דר"ל דהצונן שלמטה שהוא מים עם החם של מעלה שהוא נמי מים הוא דבר המתערב זה בזה וע"ש בתוס' וק"ל:

(1) גמרא בכיצד צולין דף עו.

(א) חלק א'

(i) חם לתוך חם (בשר רותח לתוך חלב רותח) אסור דבלעי מהדדי

(ii) צונן לתוך צונן דברי הכל מותר

(iii) חם לתוך צונן וצונן לתוך חם

(1) רב אמר עילאה גבר

(2) ושמואל אמר תתאה גבר

(iv) ומובן עוד

(1) גובר שהוא חם

(א) מיחם לאידך שלא גבר

(ב) ודלכן דינו כחם לתוך חם דבלעי מהדדי

(2) גובר שהוא צונן

(א) מצנן לאידך שלא גבר

(ב) ודלכן דינו כצונן לתוך צונן דבדרך כלל לא בלעי מהדדי

(ב) חלק ב'

(i) ברם

(1) חם לתוך צונן אע"ג דתתאה שהוא צונן גבר לשמואל אפ"ה עילאה שהי' חם בעי קליפה

(2) כיון דמיהת עילאה חם הי' אי אפשר דלא בישל עילאה קצת לתתאה ואשר לכן בלע עילאה כדי קליפה מתתאה

(ג) קשיא

(i) אם כן אמאי אמרינן בפרק כירה דמותר לתת חם לתוך צונן בשבת מחמת דעילאה לא מבשל לתתאה כל עיקר

(ד) תירוץ

(i) שאני בפרק כירה דצונן דתתאה נוזלין הן ומערב ומצנן אפילו חום קצת שבא לו מן העילאה

(ii) ולכן התתאה לא נתבשל כלל

(2) מהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי בהך דפרק כיצד צולין הצונן דתתאה חלב (בקמץ) הוא

(ii) ואפ"ה מצריך קליפה לעילאה כדאמרן

(ב) תירוץ

(i) בפרק כירה שאני דאף עילאה נוזלין הן ולכן מתערבין טובא וליכא בישול כל עיקר

תד"ה רבא מחו לה

בד"ה רבא מחו ליה כו' דאין דרכם לבא לידי חימוץ כ"כ עכ"ל ולשון הרא"ש מדוקדק יותר שאין בא לידי חימוץ ולא חיישינן דילמא אתי לאחלופי כו' עכ"ל ע"ש וק"ל:

(1) גמרא

(א) רבא מחו לה לקידרא בחסיסי

(2) תוספות

(א) חסיסי הן קמח של עדשים שאין דרכן להחמיץ כל כך

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) מדכתבו כל כך משמע דמיהת יתכן לפעמים שיחמיץ אבל לא חוששין שיחמיץ

(ii) וקשה דהרי קטניות ועדשים אינן מחמיצין כלל

(ב) תירוצ' (על פי רא"ש)

(i) אין הכי נמי דאין מחמיצין כלל

(ii) וכוונתן דאין לחוש שמא יטעה ויחליף בדברים אחרים דבקושטא מחמיצין

דף מא.

תד"ה מאי לאו

[דף מא עמוד א] בד"ה מאי לאו כו' ואפ"ה קאמר נותן הקמח ואח"כ נותן את החומץ אלמא כו' עכ"ל דליכא למימר בנותן הקמח ואח"כ נותן החומץ משום דצמית הוא ולכך לא מחמע אבל היכא דלא צמית חמועי מחמע כסברת המקשה דהכא דהא המקשה דלעיל דפריך ונוקמא אבל כרבי יוסי ע"כ דלא ידע לפלוגי בין דאיתיה בעיניה ובין ע"י תערובות וא"כ ע"כ דליכא למתלי בצמית ולא צמית לת"ק דר' יוסי דלמה נאמר דצמית טפי בנותן הקמח ואח"כ החומץ מנותן החומץ ואח"כ הקמח דהא חומץ בעיניה נמי לא צמית לת"ק דר' יוסי אלא דאיכא לפלוגי ביניהו בנותן הקמח ואח"כ החומץ לא צמית ולא מיחמע אבל בנותן החומץ ואח"כ הקמח לא צמית הא חימוע מיחמע וא"כ מאי קשיא ליה הכא דאימא חרוסת נמי לא מצמית ולא חימוע מיחמע כמו נותן הקמח ואח"כ החומץ אף על גב דלא צמית חימוע נמי לא מחמע ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) מים ושאר משקין לא צומתין מלהחמיץ ולהיפוך חמוע מחמעי

(2) ברייתא א' בדף מ. לגבי שעורין שהתחילו לינפח

(א) תנא קמא

(i) שעורין שהתחילו לינפח אין חומץ צומתן מלהחמיץ

(ב) ר' יוסי

(i) חומץ צומת לשעורין מלהחמיץ

(3) ברייתא ב' בדף מ: לגבי נתינת קמח וחומץ בתבשיל

(א) תנא קמא

(i) נותן את הקמח ואח"כ נותן את חומץ

(ii) אבל אסור לתת חומץ ולאח"כ לתת קמח

(ב) יש אומרים

(i) שרי אף לתת חומץ ואח"כ לתת קמח

(4) גמרא

(א) שיטת הוה אמינא כמבואר בתוספות

(i) מסתבר

(1) אשר ר' יוסי דבברייתא א' הרי הוא ה"יש אומרים" בברייתא ב'

(2) ואשר תנא קמא של ר' יוסי בברייתא א' הרי הוא תנא קמא דיש אומרים בברייתא ב'

(ii) להלן נבאר סברא דהוה אמינא

(ב) הקדמה למסקנא דגמרא

(i) חלק א'

(1) כשנותן את הקמח ואחר כך נותן את החומץ

(א) חומץ אכתי בעין הוא כשנותנין אותו בתבשיל

(ii) חלק ב'

(1) כשנותנין את החומץ ואחר כך נותנין את הקמח

(א) חומץ כבר מעורב בתבשיל ואינו בעין כשנותנין את הקמח בתבשיל

(iii) חלק ג'

(1) תנא קמא ויש אומרים דברייתא ב' פליגא בהא

(א) דתנא קמא אית לי' דחומץ צומת דיקא בעין

(ב) יש אומרים סבירא להו דחומץ שלא בעין נמי צומת

(iv) חלק ד'

(1) ר' יוסי ותנא קמא דברייתא א' משתעי בחומץ בעין שנותנין בשעורין שהתחילו לינפח

(ג) מסקנא

(i) אין לקבוע דר' יוסי דברייתא א' היינו יש אומרים דברייתא ב'

(ii) דהרי

(1) ר' יוסי דברייתא א' לא קאמר דחומץ צומת אלא בחומץ בעין

(2) ולית להוכיח דס"ל כיש אומרים דברייתא ב' אשר חומץ צומת אפילו שלא בעין

(5) תוספות

(א) קשיא

(i) אמאי לא הקשו עוד להוה אמינא

(ii) דתנא קמא דר' יוסי דברייתא א' לא יתכן אשר הן תנא קמא דברייתא ב' דס"ל חומץ צומת כשהוא בעין

(iii) דהרי תנא קמא דברייתא א' ס"ל דחומץ אינו צומת אפילו כשהוא בעין

(ב) תירוץ

(i) הוה אמינא קס"ד

(1) דהגם דתנא קמא דברייתא א' אית לי' דחומץ אינו צומת

(2) מכל מקום אינו מחמעי בגוונא דנתן את הקמח ואח"כ נתן את החומץ דברייתא ב'

(ג) שאלה

(i) מאי שנא דס"ל דאסור לתת את החומץ ולאח"כ לתת את הקמח

(ד) תשובה

(i) יכול להיות איזו סברא אשר באופן דנותן חומץ תחלה אכן מחמע

(ה) שים לב

(i) דלמהלך זו נודע לן לכל הפחות דיכול להיות אופן

(1) כגון בנותן קמח תחלה

(2) אשר חומץ לא צומת ומ"מ לא מחמע

6) מהרש"א

א) קשיא לתוספות

- (i) נימא דהוה אמינא קס"ד דבקושטא חומץ דאינו צומת אכן מחמע בכל ענין
- (ii) והיינו טעמא דתנא קמא דברייתא א' דשרי בברייתא ב' לתת קמח תחלה ואסר לתת את החומץ תחלה
- (iii) משום דחומץ צומת בנותן את הקמח תחלה ולא צומת בנותן את החומץ תחלה

ב) תירוץ

- (i) בהוה אמינא אכתי לא אסיק אדעתיהו לחלק בין חומץ בעין לחומץ שאינו בעין
- (ii) ומוכרח
- (1) דבלי סברא זו ליכא סברא אחרינא לחלק בין נתן את הקמח תחלה לנתן את החומץ תחלה
- (2) דאי לאו הכי במסקנא דגמרא אמאי הוצרכו לחלק דיקא בין חומץ בעין לחומץ שאינו בעין

7) גמרא

א) שמואל

- (i) חומץ לא צומת שעורין מלהחמיץ דהלכה כת"ק דר' יוסי בברייתא א'

8) המשך דגמרא בדף מא.

א) רב אשי

- (i) לשמואל דס"ל דחומץ אינו צומת דדינו כמים ושאר משקין
- (ii) מובן דדומה נמי למים ושאר משקין בהא דחמוע מחמע
- (iii) ולכן אף הרוסת דיש בו חומץ לא צומת אבל חמוע מחמע

ב) קושיית מקשן

- (i) מהיכא תיתי דס"ל שמואל ככה
- (ii) דלמא לא מצמית צמית ולא חמוע מחמע

9) תוספות

א) קשיא לסייע למקשן

- (i) הרי קבענו להוה אמינא דאיכא גוונא – כלומר בנתן את הקמח ואחר כך נתן את החומץ – אשר לת"ק דר' יוסי לא צמית ומ"מ לא מחמע
- (ii) ויכול להיות דחרוסת נמי הגם דלא צמית מכל מקום לא מחמע

גמרא רבי אומר במים

גמ' ר' אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין מנין ת"ל ובשל מבושל כו' כתב הרא"ם וא"ת לא לכתוב במים ולא בשל אלא אל תאכל נא ומבושל דמשמע בין במים בין בשאר משקין כו' וי"ל כיון דמבושל כולל גם הצלי כו' עכ"ל ע"ש ותירוצו דחוק כיון דעיקר מצותו צלי כדכתיב בקרא דלקמן ואכלו אותו צלי היאך ס"ד למימר דמבושל היינו צלי ובעיקר קושייתו תקשי ליה נמי בשמעתין לת"ק דיליף שאר משקין בק"ו ממים לא לכתוב במים כלל ובלא ק"ו מבושל משמע בין מים בין שאר משקין אלא דע"כ אית לן למימר דמים דכתיב בקרא אורחא הוא דסתם בישול במים הוא אלא משום דלא נימא דדוקא במים נקט קרא קאמר דשאר משקין ק"ו הן והכי נמי איכא למימר לר' ובלאו הכי נמי איצטריך ריבויא דבשל מבושל לצלי קדר דלא הוה שמעינן ליה מסתם בישול וק"ל:

(1) ברייתא

(א) שאלה

(i) כתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש

(ii) אין לי אלא בישול במים דאסור

(iii) בישול בשאר משקין דאסירי מנין

(ב) תשובה דרבנן

(i) אמרת קל וחומר

(1) מה מים שאין מפיגין טעמן – שאין נותנין בו טעם שלהן – אסורין

(2) שאר משקין דמפיגין טעמן לא כל שכן דאסירי

(ג) תשובה דרבי

(i) מרבו דבשל מבשל ילפינן דאף שאר משקין אסירי

(ד) שאלה

(i) מאי בינייהו

(ה) תשובה

(i) איכא בינייהו צלי קדר דמבשלין אותו במים שנפלטין משמנו

(1) לרבנן דילפי מק"ו לשאר משקין דאסירי מחמת דמפיגין טעמן

(א) בצלי קדר שרי דליכא הפגת טעם

(2) לרבי אף צלי קדר אסור מרבויה דבשל מבשל

(2) ר' אליהו מזרחי

(א) קשיא

(i) אליבא דרבי

(1) לא ליכתוב מים ולא ליכתוב מבשל

(2) וליכתוב בפשיטות אל תאכל ... מבשל

(3) ואנא ידענא דמים ושאר משקין נכללין באיסור דקרא

(ב) תירוץ

- (i) אלו כתיב "אל תאכל ... מבשל" ולא כתיב מים
- (ii) הוה אמינא דאסור אף בצלי רגיל בדליכא משקין כל עיקר

(3) מהרש"א

(א) קושיות על רא"ם

(ב) קשיא א'

(i) לא הי' לו לרא"ם להקשות קושייתו לרבי

(1) דהרי לרבי אף אי לא כתב מים נצרכים היינו לרביא דבשל מבשל לרבות צלי קדר דאסור

(ii) אלא הי' לרא"ם להקשות קושייתו לרבנן ככה

(1) אמאי איצטריך מים וקל וחומר לרבות שאר משקין

(2) לא ליכתוב מים ולא נצטרך לקל וחומר

(ג) קשיא ב'

(i) תירוצו דרא"ם דוחק

(1) דהאיך קס"ד דצלי אסור

(2) בעוד שדין פסח דיקא לאכלו צלי

(ד) תירוץ לקושית רא"ם כמתוקן במהרש"א לאוקים קושייתו לרבנן

(i) כתיב מים בפשטות מחמת דסתם בישול במים הוא

(ii) ומאחר דכתיב מים צריכין לקל וחומר לרבות שאר משקין

גמרא יכול צלאו כל צרכו יהא חייב

שם יכול צלאו כל צרכו יהא חייב כו' יש לדקדק דמהיכא תיסק אדעתין דצלאו כל צרכו יהא חייב אי משום דכתיב צלי אש והאי לאו צלי אש הוא אלא קלי אש כפרש"י א"כ מאי קאמר נא ומבושל אמרתי לך כו' דאכתי נימא דיהא אסור משום דכי אם צלי אש דכה"ג אמרי' בסמוך גבי אכלו חי דבתר דקאמר נא ומבושל אמרתי לך כו' קאמר יכול יהא מותר ת"ל צלי אש ויש ליישב ודו"ק:

(1) ברייתא א'

(א) יכול צלאו כל צרכו דשויא חרוכא יהא חייב

(ב) ת"ל

(i) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש

(ii) נא ובשל מבשל במים אמרתי לך דאסור

(iii) ולא שצלאו כל צרכו

(2) ברייתא ב'

(א) יכול אכל כזית חי יהא חייב

(i) ת"ל

(1) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים

(2) נא ובשל מבשל במים אמרתי לך דאסור ולא חי

(ב) יכול דחי יהא מותר לכתחלה

(i) תלמוד לומר אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש דאסור

(3) רש"י

(א) שאלה

(i) מהיכא תיסק אדעתין דצלאו כל צרכו יהא חייב

(ב) תשובה

(i) דהיינו אומרים דכתיב "צלי אש" למעט "קלי אש"

(4) מהרש"א

(א) קשיא לשיטת רש"י

(i) אם כן

(1) לא מספיק תירוץ דגמרא אשר כל צרכו מותר מחמת "נא ומבושל אמרתי לך דאסור" וכו'

(2) דאכתי נימא אשר צלאו כל צרכו אסור לכתחלה

(ii) כעין דקבענו

(1) דמשום "אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש" אסור חי לכתחלה מחמת דאינו צלי אש

(2) הגם דהתם נמי דרשי כעין הכא דנא ומבושל אמרתי לך ולא חי

תד"ה איכא בינייהו צלי קדר

תוס' בד"ה א"ב צלי כו' אבל פשיטא דלכל הפחות איכא עשה דכי אם צלי אש כו' עכ"ל
לפי שיטת ר"ת לקמן דכי אם צלי אש לשאר דברים לא אתיא אלא לעשה ולא אתי ללא
אלא לנא ומבושל דבני מילקא נינהו וק"ל:

עיין תד"ה שאין תלמוד לומר (הראשון) בדף מא.

תד"ה אבל לא במבשל

בד"ה אבל לא במבושל כו' דבלילתו עבה לא נפיק מתורת לחם כדפי' לעיל כו' עכ"ל היכא דליכא עליה תוריתא דנהמא אפילו בבלילתו עבה שפיר נפיק מתורת לחם כמ"ש התוס' לעיל והכי מוכח בפ' כיצד מברכין גבי חביצא אלא דמשמע להו הכא דקתני מבושל אף על פי שלא נימוח דאית ליה עדיין תוריתא דנהמא וק"ל:

(1) ברייתא כמבואר ברש"י

(א) ר' יוסי

(i) אין יוצאין ברקיק המבושל אף על פי שלא נימוח

(ii) דבישול אחר אפיה בישול הוא ובטל מיני' שם לחם

(2) תוספות

(א) קבענו בדף לז. דעיסה שתחלתו בלילה עבה יש לה תורת לחם ולא מעלה ולא מוריד מה שנעשה בה לאחר מכן

(ב) ולכן מוכרח דברייתא בבלילתו רכה מיירי

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אף בבלילתו עבה אי לית לה תוריתא דנהמא אין לה שם לחם

(ii) ואמאי לא מפרש תוספות דיכול להיות דברייתא איירי בבלילתו עבה ובשלו עד שאבד ממנו תוריתא דנהמא

(ב) תירוץ

(i) מלשון ר' יוסי "מבשל אע"פ שלא נימוח" משמע דאכתי איכא תוריתא דנהמא

תד"ה עולא אמר אפילו תימא ר' מאיר

בד"ה עולא אמר כו' ועולא לטעמיה דלא בעי לדחויי הכא טעמא דר"י דבעינן טעם מצה כו' עכ"ל ק"ק דודאי התם שפיר דחי דשלקות לענין ברכה במלתיה קאי כפרש"י התם משא"כ במצת מצוה דבעינן טעם מצה אבל הכא היאך בעי לדחויי הכי דאימא נמי טעם פסח בעינן בצלי ולא ע"י דבר אחר ונראה שהתוס' מפרשים הא דדחי התם דר"י מודה בשלקות היינו משום דשלקות הן בעין ואית בהו טעם ירק משא"כ במצה שהיא נימוח ולית כאן טעם מצה והשתא ה"נ הכא גבי פסח הוא בעין ודו"ק:

(1) הקדמה כמבואר בתוספות

(א) ברייתא א'

(i) ר' יוסי

(1) יש בישול אחר אפיית מצה דמבטל שם לחם

(2) ולכן אין אדם יוצא ידי חובת מצה במצה מבשל

(ii) ר' מאיר

(1) אין בישול אחר אפיית מצה

(2) ולכן יוצא אדם ידי חובת מצה במצה מבשל

(ב) ברייתא ב'

(i) יש בישול אחר צלי בקרבן פסח

(ii) ולכן

(1) מי שאכל קרבן פסח אשר נתבשל לאחר שנצלה

(2) עובר בלאו ד"לא תאכלו ממנו ... מבשל במים"

(2) הקדמה ב'

(א) עולא אית לי'

(i) דמכח ריבוי דבשל מבשל מודה ר' מאיר

(1) דהגם דאית לי' דאין בישול אחר אפי' לגבי מצה

(2) מ"מ יש בישול אחר צלי לגבי קרבן פסח

(ב) שים לב

(i) דמשמע מדברי עולא אשר אי לאו ריבויא מדמין בישול קרבן פסח לבישול מצה

(3) הקדמה ג'

(א) בפרק כיצד מברכין אמר עולא

(i) אשר שלקות מברכין עליהן שהכל מחמת דבישול מבטל שם ירק

(ii) בדומה להא דאמר ר' יוסי במצה דיש בישול אחר אפי' דמבטל שם לחם

(ב) ובמסקנא דחי התם להא דעולא וקאמרי

(i) דר' יוסי אית לי' דיש בישול אחר אפי' דיקא במצה משום דשאני מצה דבעי טעם מצה

- (ii) מה שאין כן שלקות ולכן ברכתו בפ"א אפילו לאחר דאין להן טעם ירק
- (4) תוספות
 - (א) למסקנא נראה
 - (i) דכמו מחלקין בין מצה דבעי טעם מצה מן שלקות דאכתי ברכתו בפ"א אע"ג דלית לי' טעם ירק
 - (ii) כמו כן מחלקין
 - (1) מצה דבעי טעם מצה
 - (2) מן קרבן פסח דלא בעי טעם צלי
 - (5) מהרש"א
 - (א) קשיא
 - (i) מהיכא תיתי לתוספות למימר אשר מצה בעי טעם מצה וקרבן פסח לא בעי טעם צלי
 - (ב) תירוץ
 - (i) תוספות באמרם דבעי טעם מצה
 - (1) כוונתם דליכא טעם מצה במובן דמצה אינו בעין לאחר בישול
 - (ii) ובאמרם אשר שלקות וקרבן פסח לא בעי טעם
 - (1) רצונם לומר דאכתי בעין הן לאחר בישול

דף מא:

רש"י ד"ה שאין תלמוד לומר (הראשון) ותד"ה איכא דאמרי חדא מיהא לא לקי

דף מא עמוד ב] בפרש"י בד"ה שאין ת"ל כ"א צלי אש דהא כתיב לעיל מיניה צלי אש ומצות כו' עכ"ל וכן פרש"י בחומש דעשה גמרי' מקרא דלעיל מיניה דהיינו צלי אש ומצות וגו' וקרא דכ"א צלי אש ללא קאתי אבל התוס' כתבו דכי אם צלי אש אתי לעשה וי"ל דודאי קרא קמא צלי אש ומצות וגו' איסור עשה משמע היינו אם עבר ולא אכלו כלל והתוס' שכתבו דכ"א צלי אש אתי לאיסור עשה היינו אם עבר ואכלו חי ומבושל בחמי טבריא ועי' בתוס' פ' המקבל וק"ל

תוס' בד"ה א"ד חדא מיהא לקי פ"ה בחי וחמי טבריא חייב משום כי אם צלי אש כו' תקשי להו ברייתא דלעיל כו' עכ"ל הקשה מהרש"ל דאכתי גם לפר"ת תקשה לרב חסדא דאמר בחמי טבריא חייב ורבא גופיה מפרש דבריו ותירץ דרב חסדא מפליג בין חי ובין חמי טבריא ורבא דמפרש דבריו אליבא דרב חסדא הוא וליה לא ס"ל עכ"ל והאריך ע"ש והוא דחוק דאין זה אלא דברי נביאות לחלק בין חי ובין חמי טבריא לרב חסדא ולומר דרבא גופיה מפרש דבריו ולא ס"ל ולא לישתמיט תלמודא למימר הכי דאביי ורבא פליגי עליה דרב חסדא אבל העיקר כמ"ש בחידושינו סוף פרק המקבל דחייב דקאמר רב חסדא לאו חייב מלקות ממש קאמר בחמי טבריא אלא דקעבר בעשה דכ"א צלי אש דומיא דחי דקתני בברייתא והיינו דמפרש ליה רבא חייב דקאמר רב חסדא דקעבר משום צלי אש ר"ל ואינו חייב מלקות ממש קאמר רב חסדא אלא חייב דהיינו דקעבר בעשה ומשום דכ"א צלי אש לאו הוא למלקות בנא ומבושל דבני מילקא נינהו נקט לה גם בחמי טבריא בלשון חייב וכבר כתבנו שם קצת ראייה לזה דלשון חייב מצינו דאינו מלקות ממש וכן יש קצת להביא ראיות מתוך שמעתין לקמן דקמדייק תלמודא צלי דומיא דנא מה נא בלאו כו' ל"ל לתלמודא לדייק הכא מכח דומיא אמאי לא מדייק לה ממשמעות מלשון חייב דקתני גבי צלי אלא ע"כ דלשון חייב אינו מוכרח דהיינו חייב מלקות ומיהו בהא איכא למימר משום דחייב דצלי איכא לפרושי דהיינו מכת מרדות אצטריך לדייק דמלקות ממש קאמר דומיא דנא ובההיא דבשל הפסח בחמי טבריא ליכא לפרושי דחייב מכת מרדות קאמר דא"כ דומיא דהכא בשבת פטור אפילו ממכת מרדות ובפ' כירה אמרי' בהדיא דפטור היינו ממלקות אבל חייב מכת מרדות ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) קרא קמא

(i) צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו

(ב) קרא בתרא

(i) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש

(2) ברייתא

(א) אין לוקין באכל ממנו חי

(i) והיינו טעמא

(ii) ד"אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש" הריהו לאו דיקא לגבי נא ומבשל דהוזכרו בקרא בהדיא

- (ב) ברם
- (i) "אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש" אכן קמילף דאסור לכתחלה לאכלו חי
- (3) בהמשך הסוגיא מבאר רש"י לרבא
- (א) אשר "אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש" לאו הוא לגבי אכלו חי ואכלו מבשל בחמי טבריא
- (4) תוספות
- (א) קשיא לרש"י
- (i) הרי קבענו בברייתא לגבי חי דאינו לאו
- (ב) מסקנא דתוספות
- (i) מוכרח שלא כרש"י ואשר לרבא
- (1) "אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש"
- (א) עשה הוא לגבי חי וחמי טבריא
- (ב) ואינו לאו אלא לגבי נא ומבשל דהוזכרו בקרא בהדיא
- (ג) אגב אורחא מבארין תוספות לרבא
- (i) אשר נא ומבשל כבר חייבי בלאו אחד משום דהוזכרו בהדיא לגבי אל תאכלו
- (ii) "כי אם צלי אש" מלמד להן לאו שני מכח סמיכות והיקש להן דכבר בני מילקא נינהו מכח לאו ראשון שלהן
- (5) מהרש"א ד"ה שאין תלמוד לומר
- (א) הקדמה
- (i) רש"י בפירוש החומש ולהלן בסוגיין מפרש אשר
- (1) קרא קמא "צלי אש ומצות וכו" אתיא לעשה
- (2) וקרא בתרא "כי אם צלי אש" ללאו אתיא
- (ב) והא אתיא שפיר לרש"י בסוגיא דידן
- (i) דמפרש אשר "כי אם צלי אש" דקרא בתרא ללאו אתיא
- (ii) ומובן דאיצטריך קרא קמא להוסיף דאיכא נמי עשה
- (ג) ברם לתוספות
- (i) דמפרש אשר קרא בתרא לעשה אתיא
- (ii) תיקשי דאמאי איצטריך לן תרי קראי לעשה של אכלו חי ומבשל בחמי טבריא
- (ד) תירוץ
- (i) עובר בעשה דקרא קמא היכא דלא אכל לפסח כל עיקר
- (ii) עובר בעשה דקרא בתרא היכא דאכלו חי או מבשל בחמי טבריא
- (6) גמרא בעמוד א'
- (א) רב חסדא
- (i) פסח שבשלו בחמי טבריא חייב

(ב) רבא

(i) היינו טעמא דרב חסדא

(1) דכתיב בקרא בתרא "אל תאכלו ממנו ... כי אם צלי אש"

(2) ופסה שבשלו בחמי טבריא אינו צלי אש

(7) מהרש"ל הובא במהרש"א ד"ה איכא דאמרי

(א) קשיא

(i) חלק א'

(1) היאך קאמרי תוספות לרבא אשר כי אם צלי אש עשה הוא לגבי אכלו חי ומבשל בחמי

טבריא

(2) הרי רבא גופי' הוא דמפרש דרב חסדא אית לי' דמבשל בחמי טבריא "חייב" משום כי אם

צלי אש

(3) ולכאורה "חייב" משמעו דעובר בלאו אם אכל לפסח מבשל בחמי טבריא

(ii) חלק ב'

(1) אמאי קסבר רב חסדא אשר "כי אם צלי אש" לאו הוא לגבי מבשל בחמי טבריא

(2) בעוד דקבענו דבברייתא קתני דאינו לאו לגבי אכלו חי

(ב) תירוץ

(i) רב חסדא מחלק בין אכלו חי לאכלו מבשל בחמי טבריא ולכן לא תיקש לי' מברייתא דלעיל

(ii) ורבא

(1) אליבא דרב חסדא קמפרש דחייב בלאו באכלו מבשל בחמי טבריא ולי' לא סבירא לי'

(2) דרבא גופי' אית לי' דאינו בלאו בין לגבי אכלו חי בין לגבי מבשל בחמי טבריא

(8) מהרש"א

(א) תירוצו דמהרש"ל דחוק

(i) דמהיכא תיתי לחלק אכלו חי מן אכלו מבשל בחמי טבריא

(ii) ועוד דלא מישתמיט לגמרא למימר אשר רבא פליג על רב חסדא

(ב) תירוץ דמהרש"א

(i) אכן רב חסדא ורבא תרוייהו לא מחלקי בין אכלו חי ובין חמי טבריא

(ii) ובתרוייהו לא חשוב כי אם צלי אש אלא כעשה

(iii) ולישני' דרב חסדא דקאמר חייב כוונתו דאכלו מבשל בחמי טבריא עובר בעשה דכי אם צלי אש

(iv) ונקיט לישנא ד"חייב" לרמוזי דכי אם צלי אש זימנין דלאו הוא דהיינו לגבי נא ומבשל

(9) המשך מהרש"א

(א) הקדמה

(i) ברייתא ב' בסוגיא דידן

(1) אכל צלי מבעוד יום חייב וכזית נא משחשיכה חייב

(ii) גמרא

- (1) ההיא "חייב" דקתני לגבי צלי דאכלו מבעוד יום מוכרח דמשמעו דעובר בלאו
- (2) דקתני צלי דומיא דנא מה נא בלאו אם אכלו משחשיכה אף צלי בלאו אם אכלו מבעוד יום

(ב) שאלה

- (i) האם נביא סייעתא מגמרא זו להא דקבע מהרש"א אשר לישנא דחייב מצי קאי על עשה
- (ii) ולכן איצטריך לגמרא למידק "דומיא דנא" למילף דשאני הכא דמשמעו דחייב בלאו

(ג) תשובה

- (i) לאו סייעתא הוא
- (ii) דיכול להיות דאף בלא "דומיא דנא" נמי הוינו יודעין דברייתא ב' כיוונה ללאו באמרה "חייב"
- (iii) והדמיון מועיל כדי לברר דהא דקתני חייב אין משמעה דברייתא ב' דחייב מדרבנן ואשר אינו לוקה אלא מכות מרדות

(ד) שאלה

- (i) השתא דאתית להכי
- (ii) נתרץ קושיית מהרש"ל דהאי דקאמר רב חסדא חייב משמעו דחייב מכות מרדות מדרבנן הגם דליכא לאו דאורייתא

(ה) תירוצ

(i) לא יתכן

- (1) דבאותו מימרא גופי' דרב חסדא קאמר נמי רב חסדא דבישול בחמי טבריא בשבת פטור
- (2) ובפרק כירה מסקי דמשמעו דפטור היינו דפטור מדאורייתא אבל חייב דרבנן
- (3) ולכן מסתבר דכשאמר רב חסדא לגבי פסח דחייב ג"כ משמעו דאורייתא

תד"ה שאין תלמוד לומר (השני)

בד"ה שאין ת"ל כו' היינו נמי משום דסמכי לנא ומבושל עכ"ל ר"ל דלא מיתורא קדריש ליה הכא אלא כיון דדרשי ליה להלקות על נא ומבושל משום כ"א צלי אש מדסמיכא לנא ומבושל דבני מילקא נינהו כמ"ש לעיל לפי' ר"ת ה"נ מהאי סמיכות והיקשא נילף הך דרשא בשעה שישנו בקום אכול כו' דאין היקש למחצה דתרוייהו מסמיכות והיקשא דכ"א צלי אש לנא ומבושל ילפינן להו ובתוס' פ' המקבל כתבו דרך אחרת דהכא עביד היקשא מצלי אש ומצות וגו' וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא כו' עכ"ל ע"ש באורך והוא דחוק דלישנא שאין ת"ל כו' ומה ת"ל כו' אינו מדויק דהא ודאי קרא דצלי אש ומצות קרא דצריכא הוא לגופיה דצלי בלילה מ"ע הוא כדלקמן {אולי צריך לומר "לעיל" ומשמעו ד"ה שאין תלמוד לומר (הראשון)} ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) קרא קמא

(i) צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו

(ב) קרא בתרא

(i) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש

(2) הקדמה ב'

(א) בדיבור שלפני זה קבענו לתוספות אשר "כי אם צלי אש" בקרא בתרא קא מילף לאו שני לנא ומבשל

(3) ברייתא

(א) שאלה

(i) "שאינ תלמוד לומר כי אם צלי אש"

(ii) כלומר

(1) מאחר דבקרא קמא כבר כתיב "צלי אש על מרורים יאכלוהו"

(2) תיקשי הא דכתיב "כי אם צלי אש" בקרא בתרא

(ב) תשובה

(i) איצטריך קרא בתרא למילף עוד דין זה

(1) דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא

(2) ודיקא משחשיכה אסור באכילת נא

(4) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) לכאורה מן ייתור "כי אם צלי אש" ילפינן

(1) בין הא דאיכא תרי לאוין לנא ומבשל

(2) בין דין "בשעה שישנו"

(ii) ותיקשי היאך ילפינן תרי לימודי מן יתור אחד

(ב) תירוץ

(i) לאו על יתור קא סמכינן להני תרי ילפותות

(ii) אלא

(1) ראשית

(א) מן סמיכות והיקש דנא ומבשל לכי אם צלי אש

(ב) ילפינן מן נא ומבשל אשר כי אם צלי אש אתיא ללאו שני לנא ומבשל כדביארנו לתוספות בדיבור שלפני זה

(2) ועוד

(א) סמכינן על כלל "דאין היקש למחצה" למילף מן כי אם צלי אש לנא ומבשל דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא נתרץ כדכתבו תוספות בבבא מציעא פרק המקבל

(ii) דבברייתא דידן אין מקישין נא ומבשל ל"כי אם צלי אש" בקרא בתרא

(iii) אלא מקישין נא ומבשל ל"צלי אש ומצות" דקרא קמא

(ב) תירוץ

(i) אם על קרא קמא דעל מצות ומרורים קאי

(1) תיקשי דלישנא דברייתא אינה מדויקת באמרה "שאין תלמוד לומר"

(2) דהרי אותו קרא ודאי הוצרך לעיקר הדין דאכילת קרב פסח צלי בליל ט"ו

רש"י ד"ה אין לי שיתחייב

בפירוש"י בד"ה אין לי שיתחייב כו' אא"כ בשלש משחשיכה שהוא עיקר זמנו עכ"ל ק"ק דהא דעיקר זמנו משחשיכה היינו לאכילה אבל צלייתו ודאי אפילו מבעו"י הוא כדמוכח פרק אלו דברים ואמאי לא נימא דאיסור בשולו דומיא דהיתר צלייתו וע"ק בנא דלא כתיב כפול לא ליחייב אלא בעשאו נא משחשיכה ולא לישתמיט [שום תנא] מלמימר הכי וע"ק מה ענין דרשה דר' לדרשה דלעיל דלא מיירי בכה"ג ולולי פרש"י היה נראה לפרש כההיא דלעיל אין לי לחייב על אכילת בישול אלא משחשיכה בשלש מבעו"י ואכלו אז מנין כו' והשתא פליג רבי אדלעיל וכ"ה בהדיא במכילתא דרבי סבר הכי דקאמר אין לי אלא בשעה שהוא באוכל צלי הוא בבל תאכל נא ומבושל מבעו"י מנין ת"ל ובשל כו' ותו לא מידי ודו"ק:

(1) קרא

(א) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים

(2) ברייתא דרבנן

(א) אכל כזית נא מבעוד יום אינו חייב

(i) דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא

(3) ברייתא דרבי כמבואר ברש"י

(א) "בשלו מבעוד יום" חייב מריבוי דבשל מבשל

(4) רש"י

(א) ברייתא דרבי קא מילף

(i) דהגם דעיקר זמן בישול אינו אלא משתחשך

(ii) "בשל מבשל" מרבה דחייבין על אכילת בישול משתחשך אפילו כשבשלו מבעוד יום

פטור	ואכלו מבעוד יום	עשאו נא מבעוד יום	ברייתא דרבנן
חייב	ואכלו משתחשך	בישלו במים מבעוד יום	ברייתא דרבי לרש"י

(5) מהרש"א

(א) קשיא א'

(i) משמע מפרק אלו דברים אשר צלייתו היתה מבעוד יום

(ii) ולכן מושג "עיקר זמנו משתחשך" קאי על אכילתו ולא על צלייתו

(iii) ולכן אף בלא ריבויא הוינו אומרים

(1) כמו שצלייתו מבעוד יום

(2) כמו כן חייב באכילת מבשל אף אלו בישלו מבעוד יום

(ב) קשיא ב'

(i) לגבי נא לא כתיב ריבוי

(ii) ולא משתמיט שום תנא למימר דאינו חייב על אכילת נא אלא אם כן עשאו נא משתחשך

(ג) קשיא ג'

(i) אין שום יחס

(1) בין ברייתא דרבנן דמדובר באכל כזית נא מבעוד יום

(2) וברייתא דרבי דמשתעי בבישול מבעוד יום אפילו היכא דלא אכלו אלא משחשיכה

(ד) תירוץ

(i) מוכרח דלא כרש"י

(1) ברייתא דרבי לא קמיירי בבשלו מבעוד יום ואכלו משחשיכה

(2) אלא

(א) קמילף דחייב על אכילת בישולו אף בבשלו ואכלו מבעוד יום

(ב) ופליג על ברייתא דרבנן דס"ל דאכלו נא מבעוד יום פטור

פטור	אכלו מבעוד יום	עשאו נא מבעוד יום	ברייתא דרבנן
חייב	אכלו משתחשך	בישלו מבעוד יום	ברייתא דרבי לרש"י
חייב	אכלו מבעוד יום	בישלו מבעוד יום	ברייתא דרבי לתוספות

(ii) שים לב

(1) דמכילתא אכן ס"ל דחייב על אכילת בישולו אף בבשלו ואכלו מבעוד יום

דף מב.

תד"ה לאמר לימד

דף מב עמוד א] תוס' בד"ה לאמר לימד כו' אבל שאר דברים לא עכ"ל ר"ל דבכמה פרשיות כתב בהו לאמר ולית בהו לאו הבא מכלל עשה והתם אפשר דמודה לחכמים דפליגי עליה בת"כ ולמדרשיה כדר' מוסיא פ"ק דיומא מניין לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר כו' שנאמר וידבר ה' לאמר וגו' ע"ש וק"ל:

הדרן עלך כל שעה